ความมักน้อย และความสันโดษ

ความมักน้อย และ ความสันโดษ

กองทุนธรรมนิธิจัดพิมพ์

ภาพหน้าปก : เศียรพระพุทธรูป

โดย : ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์

ISBN 978-974-06-0644-4

หนังสือเรื่อง
ความมักน้อย และความสันโดษ

กองทุนธรรมนิธิ เพื่อการอนุรักษ์พระธรรมวินัย
จัดพิมพ์เผยแผ่
ครั้งแรก จำนวน ๑๐,๐๐๐.- (หนึ่งหมื่น) เล่ม

กองทุนธรรมนิธิ

เพื่อการอนุรักษ์พระธรรมวินัย

วัตถุประสงค์ :

กองทุนธรรมนิธิ ก่อตั้งโดยนักศึกษาพระพุทธศาสนา โดยความเห็นชอบของท่านอาจารย์ ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแผ่คำสอนในพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏในตำรามีพระไตรปิฎกเป็นต้น โดยการจัดให้มีการบรรยายธรรม จัดทำตำราทางพระพุทธศาสนา มีพระอภิธัมมัตถสังคหะ ปกรณ์วิสุทธิมรรค มิลินทปัญหา ปกิณณกธรรมต่าง ๆ และจัดทำสื่อธรรมะบันทึกคำบรรยายธรรม.

สถานที่ตั้ง :

เลขที่ ๓/๕๔๕ ซอยเชียงคำ ๕/๒ ถนนแจ้งวัฒนะ ๑๔ หลักสี่ กรุงเทพ ๑๐๒๑๐ โทรศัพท์ ๐๒ ๕๗๓ ๑๒๙๔

คำนำ
เรื่อง ความมักน้อย และความสันโดษ

หมวดธรรมเรื่อง มักน้อย สันโดษ นี้ ยังมีผู้คนเข้าใจผิดกันโดยทั่วไปว่า เป็นธรรมะของคนเกียจคร้าน ไม่ขวนขวายในการงานอาชีพ เป็นเหตุให้ประเทศชาติไม่พัฒนาล้าหลังนานาอารยประเทศทั้งหลาย หรือว่า ประเทศไทยของเรานี้ ไม่พัฒนาก้าวหน้าเท่าที่ควรทั้ง ๆ ที่พยายามจะถือเอาประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นเยี่ยงอย่าง ทั้งนี้ เพราะคนไทยส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา ที่มีคำสอนว่าด้วยความมักน้อยสันโดษ ผู้คนจึงเฉื่อยชา ไม่กระฉับกระเฉง ไม่กระตือรือร้นในการงาน ในการหาเลี้ยงชีพ เป็นต้น เท่าที่ควร อย่างนี้เป็นต้น กองทุนธรรมนิธิ เห็นว่า ควรเผยแผ่ธรรมหมวดนี้ให้คนทั่ว ๆ ไปได้อ่าน ด้วยหวังว่า จะมีส่วนปลูกฝังให้เกิดความรู้ความเข้าใจในธรรมหมวดดังกล่าวนี้ได้ไม่มากก็น้อย

อนึ่ง กองทุนธรรมนิธิ ได้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง ความมักน้อยและความสันโดษ เป็นครั้งแรกนี้ เพื่อเป็นการบูชาพระคุณท่านอาจารย์ปราณี สำเริงราชย์ เนื่องในวารดิถีที่ท่านอาจารย์มีอายุครบ ๙๓ ปี ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑

ขออนุโมทนาท่านทั้งหลาย ที่บริจาคปัจจัยเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์ รวมทั้งทุกท่านผู้มีส่วนช่วยให้หนังสือเรื่อง ความมักน้อยและความสันโดษ นี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี ขอบุญที่บังเกิดจากการจัดทำหนังสือเล่มนี้ จงเป็นปัจจัยแก่ความสวัสดีแห่งสรรพสัตว์

กองทุนธรรมนิธิ เพื่อการอนุรักษ์พระธรรมวินัย

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑

สารบัญ

ปกิณณกธรรม
เรื่อง
ความมักน้อย และความสันโดษ

ท่านสาธุชนผู้ใฝ่ธรรมทั้งหลาย ต่อจากนี้ไป ท่านจะได้สดับ (อ่าน) ปกิณณกธรรมเรื่อง "ความมักน้อย และความสันโดษ" ที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงบ่อย ๆ โดยเป็นพระโอวาทที่สำคัญ.

ท่านทั้งหลายอาจจะสำคัญว่า เป็นเรื่องที่ท่านรู้จักดีอยู่แล้ว เพราะมีการพูดถึงกันอยู่บ่อย ๆ ท่านเข้าใจว่า ท่านทราบดีแล้วว่า ความมักน้อย และความสันโดษนี้ เป็นหมวดธรรมที่แนะนำสั่งสอนคนทั้งหลาย ให้เป็นคนขวนขวายในการทำมาหากินแต่น้อย มีพอเลี้ยงตัวได้แล้วก็เพลาลงเสียบ้าง เผื่อเวลาไปทำอย่างอื่นบ้าง ไม่ใช้ของราคาแพง ต้องเป็นคนเขียม สงบเสงี่ยม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฯลฯ ถ้าหากว่าท่านมีความรู้เกี่ยวกับความมักน้อย และความสันโดษอยู่เพียงเท่านี้ ก็พึงทราบเถิดว่า ท่านยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรม ๒ อย่างนี้เท่าที่ควรเลย ยิ่งกว่านั้น ท่านอาจจะมีความเห็นเกี่ยวกับธรรม ๒ อย่างนี้เหมือนคนทั้งหลายทั่ว ๆ ไป ว่า เป็นธรรมของคนเกียจคร้าน

ท้อถอยในการทำมาหากิน เป็นธรรมที่เป็นเหตุให้มีแต่ความยากจนขัดสน เป็นเหตุให้ไม่อาจจะสร้างฐานะครอบครัว ไม่อาจสร้างความมั่นคงแก่ประเทศชาติได้ ทำให้ประเทศชาติล้าหลังไม่พัฒนา อย่างนี้เป็นต้น ขอให้ทราบในเบื้องต้นว่า ความจริงมิได้เป็นไปอย่างที่ท่านเห็นที่ท่านเข้าใจนั้นเลย ที่แท้แล้วเป็นหมวดธรรมที่คนขยันหมั่นเพียรอยู่ตามปกติเท่านั้น สามารถทำตามได้ คนเกียจคร้านไม่อาจจะทำตามได้ อนึ่ง ความยากจนขัดสน มิได้แสดงว่า เป็นเพราะผู้นั้น เป็นคนมักน้อยสันโดษไม่เช่นนั้น คนจรจัด ไม่มีบ้าน ไม่มีที่อยู่ อาศัยนอนหลับตามป้ายรถประจำทาง สวมเสื้อผ้าเก่าขาดรุ่งริ่ง เที่ยวขอทานเขาไปแต่ละวัน ก็ย่อมถึงความนับว่า เป็นคนมักน้อยสันโดษอย่างยิ่งเป็นแน่แท้ อีกอย่างหนึ่ง ถ้าเป็นเช่นนั้น พระเจ้าพิมพิสารผู้ครองนครอันอุดม มีปราสาทราชนิเวศน์ เหลืองอร่ามด้วยทองคำพรั่งพร้อมด้วยเครื่องราชูปกรณ์ที่มีค่ามหาศาล ควรแก่กษัตริย์ผู้มีบุญมาก มีรัตนะมีค่าทั้งหลาย เงินทอง แก้วมณี แก้วประพาฬเป็นต้น รวมทั้งช้างทรงประเสริฐ ม้าทรงประเสริฐ ไพร่พล ไว้ในครอบครองมากมาย ก็ย่อมเป็นผู้ขาดความมักน้อยสันโดษเป็นอย่างยิ่ง ก็แต่ว่า ความจริงกลับตรงข้าม เพราะพระพุทธเจ้าตรัสถึงพระราชาพระองค์นี้ว่า ทรงเป็นพระราชาผู้มีความมักน้อย

มีความสันโดษ เสียยิ่งนัก ความจริง ความมักน้อย ความสันโดษ หาได้ประมาณที่ตัวบุคคล ว่า เป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย หรือว่ายากจนอนาถาเลยเทียว คนมั่งคั่งร่ำรวยที่ไม่มักน้อยไม่สันโดษก็มีอยู่ คนร่ำรวยที่มักน้อยสันโดษก็มีอยู่ แม้คนยากจนอนาถาก็มี ๒ จำพวกอย่างนั้นเหมือนกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ จะประมาณกันที่อะไรเล่า จึงจะรู้ได้ ตอบว่าประมาณกันที่จิตใจอันเป็นไปในคราวแสวงหาปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภค และในคราวที่ได้มาเพื่อใช้สอยนั่นเอง กล่าวคือ จะทราบตัวบุคคลว่า เป็นผู้มีความมักน้อยหรือไม่มี ก็ในคราวแสวงหาอยู่ จะทราบว่า เป็นผู้มีความสันโดษหรือไม่มีก็ในคราวที่ได้มาแล้ว

นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในสมัยหนึ่ง ท่านเห็นว่า ความมักน้อยสันโดษนี้ ไม่น่าปรารถนา เพราะจะทำให้คนไทยเป็นคนเกียจคร้าน เฉื่อยชา ประเทศชาติจะล้าหลังไม่พัฒนา ไม่อาจเท่าเทียมกับอารยประเทศทั้งหลายได้ ท่านจึงจัดการให้ถอดถอนออกเสียจากบทเรียนของนักเรียน แต่ว่าต่อมาท่านทนต่อเสียงคัดค้านไม่เห็นด้วยจากฝ่ายพระสงฆ์ จากฝ่ายผู้รู้ทั้งหลายไม่ได้ ท่านก็ยอมให้คงไว้ตามเดิม พฤติกรรมของท่านแสดงให้เห็นชัดเจนว่า ขาดภูมิรู้ที่ลึกซึ้งในหมวดธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือว่ามีแต่ความรู้อย่างฉาบฉวย ท่าน

น่าจะคำนึงถึงประเทศเยอรมนีหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่แพ้สงคราม ต้องใช้หนี้สงครามมากมายถึงขนาดนั้น แต่ก็สามารถชดใช้หนี้สงครามหมดได้ชั่วระยะเวลาไม่นานเลย แถมกลับเป็นประเทศที่ก้าวหน้าพัฒนายิ่งกว่าก่อนเกิดสงครามนั้นเสียอีก เป็นอุทาหรณ์ พวกเขาทำสำเร็จได้เพราะอาศัยอะไรเป็นสำคัญ

เป็นความจริงว่า หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง รัฐบาลประเทศเยอรมนีนั้น เมื่อเป็นฝ่ายแพ้สงครามก็เป็นธรรมดาว่า ต้องชดใช้หนี้สงคราม ประมาณกันไว้ว่า ต้องใช้เวลาถึง ๕๐ ปี หรือกึ่งศตวรรษทีเดียว จึงจะใช้หนี้ได้หมด แต่เพราะเขาได้นายกรัฐมนตรีที่เฉลียวฉลาด มีความสามารถ ประกอบกับพลเมืองเยอรมันเอง ก็มีความรักชาติซึมซาบอยู่ในสายเลือด เมื่อนายกรัฐมนตรีเรียกร้องให้คนในชาติประหยัด อดออม อดทน ขยันทำงาน หนักเอาเบาสู้ ไม่เลือกงาน เพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติ โดยถือเอาการประหยัดอดออมนี้ เป็นนโยบายหลักที่สำคัญ ผู้คนเชื่อผู้นำ ก็ให้ความร่วมไม้ร่วมมือกันเป็นอย่างดี เพราะตอนนั้นก็มีหนทางเดียวเท่านั้น ที่จะทำให้ประเทศชาติลืมตาอ้าปากได้อีกครั้ง ฟื้นฟูกันได้อีกครั้ง ปรากฏว่า ในเวลาเพียง ๑๐ ปีเท่านั้น ก็ใช้หนี้สงครามได้หมด ไม่ใช่เพียงเท่านั้น ปรากฏว่า ประเทศเยอรมนีนั้น กลับมาเป็นประเทศ

ที่เจริญก้าวหน้า พัฒนาทุกด้าน ยิ่งกว่าก่อนหน้านี้เสียอีก แม้แต่ประเทศฝ่ายชนะสงครามหลายประเทศก็พัฒนาตามไม่ทัน เรื่องนี้ เป็นตัวอย่างชี้ให้เห็นว่า ความประหยัดนั้น เป็นเหตุให้ประเทศที่ขนาดว่า กำลังล่มจม กลับผงาดตั้งตัวได้อีกครั้งทั้งแข็งแกร่งยิ่ง และในชั่วเวลาอันรวดเร็ว พึงทราบว่า ความประหยัดนี้ ความจริงหาได้พ้นไปจากหลักการของความมักน้อยความสันโดษไม่ เรื่องที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ ชี้ให้เห็นว่า ความมักน้อยความสันโดษ ย่อมสำเร็จเพราะความขยันหมั่นเพียรเพราะความพยายาม ไม่ใช่เพราะความท้อถอยขี้เกียจ ความสำคัญว่า ความมักน้อยความสันโดษ เป็นเหตุให้เป็นคนเกียจคร้าน ประเทศชาติไม่พัฒนาของนายกรัฐมนตรีของประเทศไทยผู้นั้น จึงนับว่าเป็นความสำคัญผิดยิ่งนัก

อนึ่ง ถ้าหากว่า คำสอนของพระพุทธองค์ เกี่ยวกับความมักน้อยและความสันโดษ สนับสนุนให้คนเป็นคนเกียจคร้านอย่างที่คนทั้งหลายเข้าใจไซร้ คำสอนส่วนนี้ก็ต้องขัดแย้งกับคำสอนหมวดอื่น ๆ หลายหมวดที่ทรงแนะนำไว้ ซึ่งแต่ละหมวดล้วนมีความเพียร ความขยัน ความเป็นคนไม่เกียจคร้านเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ขอยกมาแสดงพอเป็นตัวอย่างสักหมวดหนึ่ง คำสอนหมวดนี้ ทรงแสดงถึงเหตุแห่งความเป็นผู้

อยู่ดีกินดี ไม่ยากจนไร้ทรัพย์ เรียกหมวดนี้ว่า **สัมปทา ๔** แปลว่า ข้อที่ควรถึงพร้อม ๔ ประการ ได้แก่:

๑. **อุฏฐานสัมปทา – ความถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร** ได้แก่ความเป็นคนขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ แม้ต้องอาบเหงื่อต่างน้ำ ไม่ท้อแท้ในการงานการประกอบอาชีพนั้น เพียงข้อแรกนี้เท่านั้น ก็พอจะมองเห็นกันแล้วว่า พระองค์มิได้ทรงสนับสนุนให้เป็นคนเกียจคร้านเลย เมื่อเป็นเช่นนี้ หมวดธรรมความมักน้อย และความสันโดษจะเป็นคำสอนให้เป็นคนเกียจคร้านไปได้ไฉน

๒. **อารักขสัมปทา – ความถึงพร้อมด้วยวิธีการรักษา** คือ รู้จักจะใช้ปัญญารักษาทรัพย์ที่หามาได้ โดยการละเว้นอบายมุขมีการพนัน เป็นต้น รู้จักนำเงินที่หามาได้นั้น ไปทำให้มีเพิ่มพูนขึ้นโดยวิธีการที่ฉลาดรอบคอบ

๓. **กัลยาณมิตตตา – ความเป็นผู้มีกัลยาณมิตร** คือ การเลือกคบหาแต่คนดีเป็นมิตร ได้แก่คนที่มีศีล ไม่หมกมุ่นในอบายมุข คนที่จะคอยตักเตือนแนะนำไม่ให้ประพฤติไปในทางที่จะทำให้ทรัพย์ที่หามาได้จะหมดไปหรือพินาศไป

๔. **สมชีวิตา – ความเป็นผู้เลี้ยงชีพตามสมควรแก่อัตภาพ** คือ ใช้เงินที่หามาได้ ที่รักษาไว้ได้นั้น เลี้ยงชีพตาม

สมควรแก่อัตภาพ กล่าวคือ เท่าที่จะทำให้อัตภาพดำเนินไปโดยสวัสดี ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป ไม่แร้นแค้นเกินไป มีเงินเก็บไว้ใช้สอยในคราวจำเป็น

ฆราวาสผู้ใดปฏิบัติในสัมปทา ๔ ดังกล่าวนี้ เพียงเท่านี้ ฆราวาสผู้นั้นจะไม่เป็นผู้ขาดแคลนด้วยเงินทอง มีเงินทองใช้สำหรับการจับจ่ายใช้สอยอยู่เสมอ จะเป็นผู้มีความสุขในความเป็นอยู่อย่างฆราวาสไปตลอดชีวิต.

ก็เป็นอันว่า เพียงหมวดธรรมง่าย ๆ ส่วนเบื้องต้น คือ สัมปทา ๔ หมวดเดียวนี้เท่านั้น ย่อมใช้เป็นเครื่องชี้ชัดได้ว่า พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสนับสนุนให้เป็นคนเกียจคร้านแน่นอน เมื่อเป็นเช่นนี้ หมวดธรรม ๒ อย่าง คือ ความมักน้อยและความสันโดษ จะเป็นหมวดธรรมที่ทรงแสดงให้เป็นคนเกียจคร้านไปได้อย่างไร พระพุทธเจ้าทรงมีคำสอนที่ขัดแย้งกันเองหรือไร ขึ้นชื่อว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงมีคำสอนขัดแย้งกันหรอก คนที่เห็นว่าขัดแย้งกัน เพราะเกิดไปพบเห็นว่า ในที่หนึ่งว่าไว้อย่างนี้ แต่อีกที่หนึ่ง ว่าเป็นอีกอย่างหนึ่งไม่เหมือนกันนั้น เป็นเพราะเขาเรียน เขาฟังฉาบฉวย ไม่ฟังด้วยดี จึงหาความเข้าใจที่แจ่มแจ้งมิได้ เพราะยังไม่มีความเข้าใจแจ่มแจ้ง จึงแสดงความคิดเห็นออกไปอย่างขาดปัญญา

ก็แต่ว่า เมื่อความมักน้อย หาได้เป็นอันเดียวกับความสันโดษไม่ เป็นคนละอย่างกัน เพียงแต่ว่า มาด้วยกันโดยเกี่ยวกับ ผู้ใดมีอย่างหนึ่ง ผู้นั้นต้องมีอีกอย่างหนึ่งด้วยเสมอ อย่างนี้แล้ว บัณฑิตก็พึงทราบเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันแห่งธรรมเหล่านี้ ตามลำดับเถิด

อัปปิจฉตา – ความปรารถนาน้อย (ความมักน้อย)

จะขอกล่าวถึง ความปรารถนาน้อย ที่นิยมพูดว่า ความมักน้อย ก่อน ก็แต่ว่า บุคคลจะเข้าใจความมักน้อยได้ดีก็เมื่อได้ทราบประเภทแห่งความปรารถนาของบุคคลเสียก่อน เมื่อได้ทราบประเภทที่แตกต่างกันเหล่านี้แล้วนั่นเทียว ก็ย่อมเข้าใจถึงธรรมชาติที่เรียกว่า ความปรารถนาน้อยนี้ ได้อย่างลึกซึ้ง

พึงทราบว่า ในโลกนี้ มีความปรารถนาอยู่ ๔ ประเภท คือ :

๑. **อัตริจฉตา** - ความปรารถนายิ่ง ๆ ขึ้นไป (ความมักมาก)

๒. **ปาปิจฉตา** - ความปรารถนาชั่วช้า (ความมักชั่ว)

๓. **มหิจฉตา** - ความปรารถนาใหญ่ (ความมักใหญ่ใฝ่สูง)

๔. **อัปปิจฉตา** - ความปรารถนาน้อย (ความมักน้อย) ดังนี้ จะขออธิบายไปตามลำดับ

๑. **ความปรารถนายิ่ง ๆ ขึ้นไป** หรือ ความมักมากนั้น ได้แก่ความปรารถนาในปัจจัย ๔ มีเครื่องนุ่งห่มเป็นต้น หรือเครื่องอุปโภคบริโภค หลายสิ่งหลายอย่าง รวมทั้งยาน-พาหนะ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป พูดง่าย ๆ ว่า ไม่เคยหยุดยั้งความปรารถนา. บุคคลผู้มีความปรารถนาข้อนี้ ย่อมเป็นผู้ไม่รู้จักอิ่มในการแสวงหา แสวงหาได้มาแล้วก็น่าจะพอใจ แต่เมื่อพบเห็นของของผู้อื่นเข้า ก็สิ้นความพอใจในของของตน เห็นของของผู้อื่นดีกว่าของของตน เป็นอย่างนี้เสมอ ชีวิตจึงหาความสุขได้ยาก เพราะมีแต่ความดิ้นรน ทะเยอทะยาน เพื่อการได้มาซึ่งของที่ตนเห็นว่า ดีกว่า อยู่ตลอดเวลา ที่กล่าวมานี้ เป็นลักษณะทั่ว ๆ ไปของบุคคลผู้มักมาก ซึ่งไม่มีความแตกต่างกันเกี่ยวกับความเป็นบรรพชิตหรือฆราวาส ส่วน ต่อไปนี้เป็นข้อที่แตกต่างกัน โดยจะกล่าวถึงความเป็นคนมักมากที่เป็นของผู้เป็นบรรพชิต ก่อน

ภิกษุผู้มักมาก ปรารถนายิ่ง ๆ ขึ้นไปซึ่งปัจจัย ย่อมไม่รู้จักประมาณในการแสวงหา แม้เที่ยวบิณฑบาตได้ภัตตาหาร

มาพอเลี้ยงตนได้เฉพาะวันนั้นแล้ว แต่เมื่อเห็นว่า ยังมีผู้ศรัทธาคอยถวายอาหารอยู่ข้างหน้า ก็จะยังไม่กลับสถานที่อยู่ ทว่าจะเที่ยวรับบิณฑบาตไปเรื่อย ๆ จนล้นขอบปากบาตร ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้เพียงเท่านั้น บางทีก็เตรียมภาชนะใส่ภัตตาหารอย่างอื่นนอกเหนือจากบาตรไปด้วยแทบทุกครั้งที่ออกเที่ยวบิณฑบาต เพื่อจะได้รับของที่เขาจะถวายได้มากมาย อนึ่ง เพราะความมักมากนั่นเทียว ภิกษุบางรูปย่อมหาโอกาสเททิ้งของที่เลวกว่า ที่คนหนึ่งถวายก่อน หรือ เที่ยวแจกเด็กเร่ร่อนข้างทาง เพียงเพื่อจะได้มีที่ว่างในบาตรและในภาชนะอย่างอื่นที่ติดตัวไป เอาไว้รับของที่ดีกว่า ที่อีกคนหนึ่งรอถวายอยู่ข้างหน้า แม้รับนิมนต์ให้ฉันยังเรือน ก็ยินดีแต่การรับนิมนต์ฉันในเรือนสกุลมั่งคั่งเท่านั้น ย่อมเป็นผู้ประพฤติละเมิดสิกขาบทข้อที่เกี่ยวข้องกับความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการรับ อยู่เป็นประจำ จริงอยู่ เมื่อมีทายกผู้มีศรัทธา รอถวายอยู่ข้างหน้า อันการที่ภิกษุจะรับบิณฑบาตที่เขารอถวายนั้นย่อมควร แต่ว่าไม่ใช่ว่าจะต้องสนองศรัทธากันทุกกรณี ต้องคำนึงถึงขอบเขตที่ควรรับเอาและสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้เกี่ยวกับการรับบิณฑบาตนั้นด้วย รวมทั้งสมณสารูป (ภาวะที่สมควรแก่ความเป็นสมณะ) ของตนด้วย

หลายท่านกล่าวว่า พระภิกษุท่านจำเป็นต้องหาบิณฑบาตให้ได้มาก ๆ เพราะจำต้องมีเผื่อไว้เลี้ยงเด็กวัดที่มีผู้มาฝากให้อยู่กินกับวัดด้วย คำพูดอย่างนี้ไม่น่าเห็นด้วยเลย เพราะการละเพศฆราวาสทิ้งครอบครัวทั้งการงานออกบวชแม้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง ก็เพื่อประโยชน์แก่การบำเพ็ญสมณธรรม ถ้าหากว่าบวชแล้วยังต้องมารับภาระเลี้ยงดูผู้อื่นอยู่อีก โอกาสที่จะประพฤติสมณธรรมโดยสะดวกก็ย่อมเสียไป ความจริงไม่น่าจะต้องห่วงเรื่องนี้ เพราะบิณฑบาตที่รับมาเพียงเสมอขอบปากบาตรนั้น มีปริมาณไม่ใช่น้อย พระภิกษุนำมารวมกันในโรงฉันแบ่งกันฉันแล้วก็ยังเหลือเป็นเดน เลี้ยงเด็กวัดหรือแม้คนวัดคนอื่น ๆ ได้ ไม่อดอยาก อีกอย่างหนึ่ง วัดไหน ๆ ก็มีโรงครัว มีการเตรียมอาหารไว้สำหรับพระที่ฉันมื้อเพล อาหารก็ย่อมมีเหลือเผื่อแผ่ไปยังเด็กวัด หรือแม้คนวัดคนอื่น ๆ แม้กระทั่งสัตว์เลี้ยงที่คนเอามาปล่อย ก็เป็นอันว่า คนอยู่ในวัด แม้มิได้เป็นพระภิกษุ ก็มีอาหารบริโภคทุกมื้อ ไม่เคยขาดแคลนแน่นอน เป็นอันว่า พระภิกษุมีภาระเกี่ยวกับการเที่ยวแสวงหาบิณฑบาตก็เพื่อเลี้ยงเฉพาะตนคนเดียวเท่านั้นก่อนเป็นปกติ

อีกอย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตหาเลี้ยงพวกฆราวาสอยู่แล้ว ยกเว้นก็เฉพาะผู้เป็น

มารดาบิดาของตนเท่านั้น แต่ก็มีเงื่อนไขว่า ในเมื่อท่านเหล่านั้นเจ็บไข้ได้ป่วย หรือชราภาพช่วยเหลือตนเองมิได้เท่านั้น ทรงอนุญาตให้หาบิณฑบาตเลี้ยงผู้อื่นได้ตลอดกาลทั้งปวงก็เฉพาะพระภิกษุด้วยกันคือ พระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ เพื่อนภิกษุผู้อาพาธ ผู้ไม่อาจเที่ยวหาบิณฑบาตได้เอง หรือแม้พระอาคันตุกะเป็นต้น เท่านั้น

ภิกษุผู้มักมากในปัจจัย ก่อนออกเที่ยวบิณฑบาตก็มีแต่ความคิดเกิดขึ้นในใจว่า วันนี้ เราควรจะเที่ยวไปตามตรอกซอกซอยแห่งไหนดีหนอ จึงจะได้อาหารหวานคาวมาก ๆ , วันนี้เราจะได้บิณฑบาตอาหารหวานคาวที่ประณีตเหมือนอย่างเครื่องเสวยของพระราชา ที่พวกราชมหาอำมาตย์ พวกคหบดีมหาศาล พวกคนใหญ่คนโต นำมาถวายหรือไม่หนอ เมื่อได้ตามที่หวังก็โสมนัสปลาบปลื้มใจ เมื่อไม่ได้ก็โทมนัสหดหู่ใจ จึงเป็นผู้ถูกความยินดียินร้ายในอาหารครอบงำจิตอยู่เสมอ

อนึ่ง ภิกษุผู้มักมาก นอกจากจะเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการรับแล้ว เพราะเหตุที่มักมากนั่นแหละ จึงเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในการบริโภคด้วยเสมอ กล่าวคือ เมื่อได้บิณฑบาตดีน่าชื่นชมก็บริโภคเสียจนเกินประมาณ ทำให้เกิดทุกข์ เกิดความเจ็บไข้ได้ป่วยเพราะอาหารอยู่เนือง ๆ

ก็ในตำรา เมื่อกล่าวถึงความมักมากของพระภิกษุ ท่านมักจะกล่าวไว้เกี่ยวกับปัจจัยเดียวคืออาหารหวานคาวนี้เสมอ เพราะเห็นง่าย เกี่ยวกับว่า เป็นพฤติกรรมที่ไม่ปกปิด เมื่อเป็นเช่นนี้ บัณฑิตก็พึงทราบถึงความมักมากในปัจจัยที่เหลือมีจีวรเป็นต้น ตามสมควร ตามนัยเดียวกันนี้นี่แหละ เช่นว่า ภิกษุผู้มักมาก ยินดีแต่จะทรงจีวรใหม่ ๆ ผ้าเนื้อดี เมื่อได้มาก็จะทิ้งจีวรเก่าทั้ง ๆ ที่ยังใช้ได้ดี แล้วนุ่งห่มจีวรใหม่นั้น ไม่นิยมใช้ของเก่า อย่างนี้ เป็นต้น

ส่วน สำหรับผู้เป็นฆราวาส ถ้าหากว่าเป็นคนมักมากก็จะต้องมีแต่ความอยากได้ ไปเห็นข้าวของที่ไหนต้องตาต้องใจไม่เพียงแต่จะชื่นชมเท่านั้น จะต้องเกิดความอยากได้ทันที ถ้าอดกลั้นไว้ไม่ได้ มีเงินพร้อมจะซื้อ ไม่คำนึงว่า ของอย่างนี้มีใช้อยู่ที่บ้านแล้วหรือไม่ บางอย่างยังไม่ทราบเลยว่า จะมีโอกาสใช้เมื่อไหร่ เวลาไหน สักว่าถูกใจก็ซื้อมา ยังไม่ใช้ก็เก็บไว้ก่อนเก็บนานไปก็ลืมที่เก็บ จะหยิบจะฉวยมาใช้ก็หาที่เก็บกันอยู่นานไม่เจอก็ตัดสินใจซื้อใหม่ อีกอย่าง เก็บเฉย ๆ นานเกินไปก็ลืมไปว่าได้ซื้อมา พอมีความจำเป็นต้องใช้ของนั้นก็ไปซื้อมาใหม่เพราะฉะนั้น บ้านช่องของคนมักมาก ผู้ไม่รู้จักประมาณในการแสวงหา จึงกล่นเกลื่อนด้วยข้าวของเครื่องใช้ ของบางอย่าง

อย่างเสื้อผ้า มีใช้เหลือเฟืออยู่แล้ว เกิดไปเห็นแบบหรือสีสันที่ถูกใจ หรือว่าเขาลดราคามากมาย เป็นอันว่าจะต้องซื้อ

ฆราวาสผู้มักมาก ย่อมมีความคิดแข่งดี เกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้ ยานพาหนะ กับผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา กับเพื่อนร่วมงานบ้าง กับเพื่อนบ้านบ้าง เพราะเห็นแล้วเกิดความคิดเปรียบเทียบกันอยู่ทุกวัน เขามีอะไรที่ตนยังไม่มีก็ขวนขวายให้มีจนได้ เขามีของดี ๆ ใช้ ตนก็ต้องพยายามให้มีใช้อย่างเขาบ้าง โดยเฉพาะให้ดียิ่งกว่าของเขา ถ้าเป็นของมีราคาแพงอย่างยานพาหนะรถยนต์ บางคนยอมกู้หนี้ยืมสินเพื่อการนี้ทีเดียว เปิดช่องให้ถูกตำหนิติเตียนได้ว่า ไม่เจียมฐานะ

สำหรับคนมั่งคั่งร่ำรวย พรั่งพร้อมด้วยอุปกรณ์เครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์เครื่องสร้างความบันเทิงดี ๆ ก็น่าจะมีความสุขจากสิ่งที่ได้มาด้วยอำนาจเงินที่มากมายของตน แต่เมื่อเป็นคนมักมากก็มีความสุขไม่ได้ เพราะเหตุไร ? เพราะพอเปรียบเทียบกับเศรษฐีคนอื่น ๆ แล้ว ก็เห็นอยู่แต่ว่า ของของตนยังด้อย ของของตนยังไม่ดีพอ จึงมีแต่ความขวนขวายเพื่อให้ได้มาให้มาก ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปไม่หยุดหย่อน ไม่มีโอกาสจะได้เสวยสุขจากสมบัติที่มีอยู่ มีก็เหมือนไม่มี คนพวกนี้ไม่รู้จักอิ่มในการแสวงหา เหมือนไฟที่ไม่รู้จักอิ่มเชื้อ บุตรหลานผู้ใกล้ชิด

ของคนมักมาก เห็นพฤติกรรมมักมากของผู้เป็นมารดาบิดา ก็ซึมซาบ เห็นเป็นเรื่องธรรมดา ก็ย่อมเอาอย่าง ถึงความเป็นคนมักมากไปด้วยเป็นของธรรมดา ที่ว่ามานี้คือ **อัตริจฉตา** - ความปรารถนายิ่ง ๆ ขึ้นไป (ความมักมาก)

๒. ปาปิจฉตา - ความปรารถนาชั่วช้า

ส่วน ปาปิจฉตา - ความปรารถนาชั่วช้า หรือความมักชั่ว นั้น เกี่ยวข้องกับการอวดคุณธรรมที่ยิ่งกว่าคุณธรรมของมนุษย์ปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไป ที่ท่านเรียกว่า **อุตริมนุสสธรรม** อันได้แก่ ฌาน สมาธิ สมาบัติ วิปัสสนา มรรค ผล ความเป็นพระโสดาบัน ฯลฯ อันเป็นคุณวิเศษที่ผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตต้องการ เพราะฉะนั้น ในคำอธิบาย จึงมีคำพูดเพ่งไปถึงพระภิกษุสงฆ์ เป็นสำคัญ จึงเป็นที่รู้กันว่า คำว่า "อวดอ้างอุตริมนุสสธรรม" เป็นคำกล่าวหมายเอาพระภิกษุสงฆ์ ไม่ใช่ฆราวาส ถ้าหากว่า ฆราวาสไม่มีคุณวิเศษเหล่านี้ แล้วอวดอ้างว่ามี ก็สักแต่ว่าพูดเท็จ พูดไม่จริง เท่านั้น คำว่า "อวดอ้างอุตริมนุสสธรรม" เป็นคำพูดตำหนิติเตียนรุนแรง ภิกษุรูปใดพูดอวดอ้าง ถ้าคุณวิเศษที่ตนอวดอ้างนั้นไม่มีจริง ก็เป็นเหตุต้องอาบัติขั้นรุนแรง ต้องลาสิกขา (สึก) ออกไปจากธรรม

วินัยนี้ เพราะฉะนั้น คำพูด คำอธิบายความปรารถนาชั่วช้าต่อไปนี้ จึงเป็นไปเกี่ยวกับพระภิกษุเป็นส่วนใหญ่

เป็นความจริงว่า ภิกษุบางรูป ปรารถนาจะได้ลาภสักการที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ได้แต่ของที่ประณีต ดี ๆ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จึงอวดอ้างคุณวิเศษที่ไม่มีอยู่จริง เพื่อให้คนทั้งหลายเลื่อมใสนับถือแล้วน้อมนำลาภสักการมาถวาย เมื่อรู้อยู่ว่า คนทั้งหลายส่วนมาก เชื่อว่า การได้ถวายลาภสักการ โดยเฉพาะที่ดี ๆ แก่ท่านผู้มีคุณวิเศษสูงส่ง ย่อมเป็นเหตุให้ตนผู้ถวาย ได้รับอานิสงส์ที่ประเสริฐมากมาย เช่นว่า จะประสบความมั่งคั่งร่ำรวยถึงพร้อมด้วยทรัพย์ ความถึงพร้อมด้วยยศ ด้วยเกียรติ ความปลอดพ้นจากอุปัทวภัยต่าง ๆ ความเป็นผู้ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บปรารถนาอะไร ๆ ก็จะได้ตามที่ปรารถนา เป็นต้น ตลอดจนตายไปก็เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ อย่างนี้แล้ว ก็อวดอ้างคุณความดีหรือคุณวิเศษที่ไม่มีอยู่จริงในตน ว่า ตนบรรลุคุณวิเศษข้อนี้ และข้อนี้ เช่นว่า อาตมาได้ฌาน อาตมาสำเร็จเป็นพระโสดาบัน อาตมาเป็นพระอรหันต์ โดยการออกปากบอกไปโดยตรงบ้าง ทำใบ้ ทำนิมิตเพื่อให้เขาเข้าใจว่าได้จริงอย่างนั้นบ้าง บางทีรวมหัวกับพวกลูกศิษย์ที่เป็นพระด้วยกันบ้าง เป็นฆราวาสบ้าง ตั้งเป็นสำนักอาจารย์ผู้วิเศษ ออกเผยแผ่โฆษณา

โดยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้คนเลื่อมใส คนเหล่านั้นเลื่อมใสแล้ว หรือยังไม่เลื่อมใสนัก แต่อยากลอง ก็จะไปที่สำนักอาจารย์วิเศษผู้นี้ ถูกลูกศิษย์เจ้าเล่ห์ (ผู้เป็นหน้าม้า) ของอาจารย์ หลอกลวงเสแสร้งแกล้งทำโดยประการนั้นประการนี้ รู้เท่าไม่ทันก็หลงเชื่อเลื่อมใส ก็เป็นเหยื่อของอาจารย์เหล่านั้นไป อย่างนี้ เป็นต้น เล่ห์เหลี่ยมหลอกลวงให้คนหลงเชื่อของภิกษุผู้มักชั่วที่แยบยลลึกซึ้งกว่านี้มีมากมายนัก และค่อนข้างแพร่หลาย คนนิยมแพร่หลายมากขึ้น ลาภสักการก็ไหลมาเทมา ได้ใช้แต่เครื่องอุปโภค บริโภค ยานพาหนะที่ยอดเยี่ยมดี ๆ อย่างที่คนทั้งหลายทั่วไปน้อยคนนักที่จะมีไว้ใช้สอย

ก็อาบัติขั้นปาราชิก อันเป็นเหตุให้ภิกษุต้องลาสิกขาสึกไปนั้น มี ๔ อย่าง คือ

๑. เสพเมถุนธรรม

๒. ลักขโมย จับตั้งแต่ ๕ มาสก เป็นต้นไป

๓. ฆ่าคน

๔. อวดอุตริมนุสสธรรม

ใน ๔ ข้อนั้น ๓ ข้อข้างต้น แม้เป็นเหตุให้ต้องลาสิกขาสึกออกไป ลาสิกขาสึกออกไปจากธรรมวินัยนี้แล้วก็จบเรื่องกันเพียงเท่านั้น โทษนอกนั้น เช่นเกี่ยวกับการฆ่าคนเป็นต้น บุคคล

ผู้นั้น ซึ่งเวลานั้นพ้นจากความเป็นภิกษุไปแล้ว จะต้องรับผิดชอบเอง เป็นเรื่องเฉพาะของบุคคลผู้นั้นไป แต่อาบัติปาราชิกข้อสุดท้ายนั้น ถ้าบุคคลผู้ปรารถนาชั่วช้านั้น มุ่งมั่นมาตั้งแต่ต้นในอันดำรงเพศภิกษุเพื่อสนับสนุนด้านความเชื่อว่า ตนเป็นผู้มีคุณวิเศษอย่างนั้น ๆ จริงไซร้ อันการที่จะให้ยอมรับแล้วลาสิกขาออกไปเป็นเรื่องลำบากยิ่ง ย่อมไม่ยอมทิ้งโอกาสที่จะได้ลาภสักการงาม ๆ ไปง่าย ๆ หรอก

ก็ภิกษุรูปใด อวดอุตริมนุสสธรรมที่ไม่มีจริงเป็นจริงในตน เพื่อประโยชน์แก่ลาภสักการ ความนับถือ นั้น ถึงความนับว่า ปล้นพระศาสนาของพระพุทธเจ้าทีเดียว ตรัสเรียกภิกษุพวกนี้ว่า **มหาโจร** ถามว่า เป็นมหาโจรอย่างไร ? ตอบว่า เมื่ออวดอ้างว่าเป็นพระอริยบุคคล ซึ่งส่วนมากจะอ้างว่าเป็นพระอรหันต์ เกิดมีคนเลื่อมใสนับถือเข้าจริง ๆ ว่าเป็นพระอรหันต์แล้วน้อมนำเอาปัจจัยไทยธรรมเข้าไปถวาย ทันทีที่รับของนั้นมาก็ตั้งอยู่ในฐานะขโมย เพราะเขาถวายด้วยเข้าใจว่า เป็นพระอรหันต์ เมื่อตนเองไม่ได้เป็น แล้วไปรับของของเขามาก็เท่ากับได้มาด้วยการหลอกลวง จัดเป็นขโมย

อนึ่ง เมื่ออวดอุตริมนุสสธรรม ขาดความเป็นภิกษุไปแล้ว เมื่อเขาถวายให้เพราะเข้าใจว่าเป็นพระภิกษุเช่นเดียวกับ

พระภิกษุรูปอื่นทั้งหลายทั่วไป ก็ชื่อว่า หลอกลวงเขาเป็นอยู่นั่นแหละ เพราะถ้าเปิดเผยความจริงว่าตนหมดความเป็นสมณะไปแล้ว ใครที่ไหนจะสงเคราะห์อีกเล่า

อีกประการหนึ่ง พระศาสนาของพระพุทธเจ้านั้น มี ๓ ประเภท คือ ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ปริยัติคือการเรียนพระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎก, ปฏิบัติคือ เจริญศีล สมาธิ ปัญญา ทางสมถะและวิปัสสนา, ปฏิเวธคือการแทงตลอดมรรคผล นิพพาน รวมทั้งความเป็นพระอริยบุคคลทั้งหลายมีพระโสดาบันเป็นต้น

นักบวชอลัชชีผู้มิได้เป็นพระอรหันต์เลย เมื่อแสดงธรรม ย่อมปรารภสิ่งตอบแทนที่จะพึงได้ คือ ความนับถือ ลาภสักการทั้งหลาย แล้วแสดงไป เมื่อเป็นเช่นนี้ โอกาสที่จะบิดเบือนคำพูดในตำรา หรือแต่งคำพูดขึ้นเองในลักษณะน้อมเข้ามาหาตน เพื่อให้คนฟังเกิดความเลื่อมใสว่า พระอรหันต์ท่านพูดกันอย่างนี้ แนะนำกันอย่างนี้ คำที่ท่านผู้นี้พูดนี่แหละ คือคำของพระอรหันต์ เมื่อเป็นเช่นนี้ คนเหล่านั้น ก็ย่อมถือเอาคำพูดที่ผิด ๆ ด้วยสำคัญว่าเป็นคำพูดที่ถูกต้องไป ก็เป็นอันว่า สร้างมิจฉาทิฏฐิในคำสอนให้เกิดแก่คนเหล่านั้น คราวนี้ก็เกิดพระสัทธรรมของปลอมขึ้น พระสัทธรรมของจริงก็ยังไม่ถูกเปิดเผย

ยิ่งกว่านั้น ก็ถูกบิดเบือนไป เป็นอันไม่ปรากฏให้คนได้รู้หรือว่าหายไปเลยเทียว เหมือนกับว่า ถูกขโมยไป เมื่อเป็นเช่นนี้ก็กล่าวได้ว่า ภิกษุผู้มักชั่วผู้นี้ ปล้นคำสอนของพระศาสดาส่วนที่ชื่อว่า ปริยัติ ไป

อนึ่ง พอเขาเชื่อว่า เป็นพระอรหันต์ ปฏิปทาใดที่ตนปฏิบัติอยู่ ซึ่งมักมีการทำให้เคร่งครัดเป็นพิเศษ มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว อันต่างไปจากวิธีปฏิบัติของสำนักอื่น ก็จะเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่า สำนักนี้ มีวิธีการปฏิบัติอย่างนี้ พร้อมทั้งมีชื่อเรียกขานวิธีการหรือแนวทางปฏิบัติของตนว่า วิชชาพุทธกายบ้าง แนวทางสุญญตาบ้าง พุทธวิธีบรรลุบรมสุขเป็นต้น บ้างอันล้วนเป็นปฏิปทาหลอกลวงทั้งสิ้น เพราะจัดแจงขึ้นมาเพื่อให้คนทั้งหลายเลื่อมใสนับถือ คนทั้งหลายผู้หลงใหลไปกับคำพูดย่อมสำคัญว่า ปฏิปทาอย่างนี้นี่แหละ ข้อปฏิบัติอย่างนี้นี่แหละที่ให้สำเร็จความเป็นพระอรหันต์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ข้อปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์ที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้จริง ๆ ก็ถูกบิดเบือน ถูกปิดบัง ถูกละเลยเสียนั่นเทียว จึงกล่าวได้ว่า อลัชชีภิกษุรูปนี้ ปล้นพระศาสนาของพระพุทธเจ้าอีกประเภทหนึ่ง คือปฏิบัติ เช่นเดียวกับประเภทปริยัติที่กล่าวแล้วนั้นเหมือนกัน

อีกอย่างหนึ่ง ความเป็นพระอรหันต์ พร้อมทั้งเหตุที่ทำให้เป็น นั้น เป็นของลึกซึ้ง คนที่เรียนที่ฟังธรรมอยู่เป็นประจำเท่านั้น พอจะรู้ได้สักส่วนหนึ่ง เป็นภาคทฤษฎี อลัชชีพวกนี้ทราบอยู่แก่ใจว่า คนที่เรียนรู้ธรรมของพระพุทธเจ้ามีน้อย คนที่มิได้เรียนรู้มีมากมายกว่าหลายเท่านัก ก็สบายใจ ประสงค์จะอยู่อย่างเป็นสุขสบาย หรือได้รับคำยกย่องสรรเสริญ ด้วยอาศัยความไม่รู้ของคนทั้งหลาย จึงกล่าวถึงความเป็นพระอรหันต์ ความเป็นพระอริยบุคคลไปอีกลักษณะหนึ่ง ว่า พระอรหันต์ท่านเป็นอยู่กันอย่างนี้ มีท่าทางอิริยาบถอย่างนี้ เป็นต้น โดยกล่าวให้เฉียด ๆ ให้ใกล้เคียงกับความเป็นอยู่ ท่าทางอิริยาบถเป็นต้นของตน ตามที่ตนคิดเห็นเอาเองว่า พระอรหันต์ท่านน่าจะมีความเป็นอยู่ มีอิริยาบถน้อยใหญ่เป็นต้น อย่างนี้ อีกอย่างหนึ่ง ทราบกันโดยทั่วไปว่า การถึงพระนิพพานเป็นเหตุให้สำเร็จความเป็นพระอรหันต์ อลัชชีพวกนี้จึงมักมีการกล่าวถึงพระ-นิพพาน เพื่อให้คนทั้งหลายเชื่อถือแน่นอนว่า ตนเป็นพระอรหันต์จริง เพราะสามารถอธิบายพระนิพพานได้แจ่มแจ้ง แต่เพราะเพ่งถึงลาภสักการ คำพูดถึงพระนิพพานจึงมีแต่จะสนองกิเลสของคนผู้รักความสุขสบายกลัวแก่กลัวตาย ว่า พระนิพพานเป็นเมืองแก้ว ใคร ๆ เข้าถึงแล้วก็คงความเป็นหนุ่มเป็นสาวไว้ได้

ไม่แก่ ทั้งเป็นอมตะคือไม่ตาย อย่างนี้ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ คนทั้งหลายผู้ยังไม่ทราบตามความเป็นจริงว่า พระนิพพานที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้นั้น เป็นอย่างไร เมื่อเข้าใจว่า เป็นอย่างที่อลัชชีผู้นี้กล่าวไว้ เมื่อเชื่อถือว่า พระนิพพานเป็นอย่างที่พระภิกษุรูปนี้พูด ก็เป็นอันเชื่อถือผู้พูดด้วยว่า เป็นพระอรหันต์ผู้ถึงพระนิพพานจริง ก็พระนิพพานก็ดี ความเป็นพระอรหันต์ก็ดี เป็นปฏิเวธธรรม เมื่อถูกภิกษุรูปนี้บิดเบือนก็กล่าวได้ว่า ภิกษุรูปนี้ ปล้นพระศาสนาไปอีกประเภท คือ ปฏิเวธ ภิกษุรูปนี้เป็นอยู่โดยอาศัยความไม่รู้ของผู้คน เพราะฉะนั้น จึงเป็นธรรมดาว่า จะไม่สนับสนุนให้คนเรียนตำราทางพระพุทธศาสนา และจะเกิดความไม่สบายใจเมื่อเห็นเขาเรียนกัน

อนึ่ง อาจจะมีบางคนมาแก้ต่างให้ว่า ท่านอาจจะไม่มีเจตนา ท่านอาจจะทำไปแสดงไปเพราะความไม่รู้ก็ได้ว่ามันผิดอย่างนี้นั้น ฟังไม่ขึ้นหรอก เพราะพฤติกรรมมันฟ้อง ว่าเป็นพฤติกรรมของคนมักมากอยากได้ในลาภสักการความนับถือ เพราะทำเป็นล่ำเป็นสัน ทำติดต่อกันมานาน จึงไม่ใช่ทำไปเพราะไม่มีเจตนา เพราะความพลั้งเผลอแน่นอน การที่จะกล่าวว่า ท่านทำไปเพราะไม่รู้ว่าเป็นความผิดนั้น ฟังไม่ได้เอาเสียเลยเทียว เพราะว่า เมื่อบวช ก็ต้องมีธุระมีกิจที่ผู้เป็นนักบวชต้องทำ

นั่นก็คือ คันถธุระ ได้แก่การเรียนการศึกษาคันถะ (คัมภีร์พระไตรปิฎกนั่นแหละ) และวิปัสสนาธุระ อันได้แก่การปฏิบัติเจริญปัญญาที่เห็นไตรลักษณ์ เมื่อเป็นอย่างนี้ ก็สงสัยนัก ว่าทำไมไม่เรียนไม่ศึกษาให้รู้เล่า ต่อให้มุ่งวิปัสสนาธุระอย่างเดียวก็ต้องเรียนก่อนนั่นแหละ จะได้รู้ว่า การเจริญวิปัสสนานั้นคือเจริญอะไร วิปัสสนาเป็นชื่อของอะไร วิธีการเจริญเป็นอย่างไร เมื่อไม่รู้ไปเสียหมดอย่างนี้ ก็อยากทราบเสียจริงว่า เอาเวลาในระหว่างถือเพศเป็นนักบวชนี้ ไปทำอะไร ความจริงภิกษุที่ต้องอาบัติปาราชิก จะข้อไหนก็ตาม แล้วไม่ยอมลาสิกขาสึกออกไปนั้น เมื่อยังรับปัจจัยไทยธรรมที่เขาถวายเพราะสำคัญว่ายังเป็นภิกษุอยู่ นั้น ก็ย่อมชื่อว่า หลอกลวงเขากิน หลอกลวงเขาเป็นอยู่ ถึงความเป็นขโมยเป็นโจรด้วยกันทั้งสิ้น แต่เพราะมิได้มีพฤติกรรมการขโมยการปล้น กว้างขวางมหาศาลเหมือนอย่างผู้อวดอุตริมนุสสธรรม เพราะฉะนั้น เฉพาะผู้อวดอุตริมนุสสธรรมเท่านั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็น มหาโจร

เวลานี้ การอวดอ้างอุตริมนุสสธรรมมีแพร่หลายดาษดื่นถึงขนาดว่า ตั้งเป็นสำนักอาจารย์ผู้วิเศษ ชำนาญทางนั้นทางนี้ ตาทิพย์ หูทิพย์ รู้เหตุการณ์ล่วงหน้า เพื่อต้อนรับผู้คนที่นับถือพวกที่ไม่รู้แล้วเลื่อมใสก็ตกเป็นเหยื่อไป ไม่มีหน่วยงานด้าน

ศาสนาที่ไหน ๆ จะมาจัดการจริง ๆ จัง ๆ กับพระหลอกลวงพวกนี้ พอไม่มีใครจัดการ ไม่มีบทลงโทษ เริ่มด้วยการลงโทษกันตามธรรมวินัยนั่นแหละ ก่อน พวกคนอื่น ๆ ที่มีใจใฝ่ในทางต่ำ มักมากในลาภสักการอยู่แล้ว ก็ได้ใจ ถือเป็นเยี่ยงอย่างประพฤติตาม สำนักหลอกลวงผู้คนจึงเกิดขึ้นดาษดื่น เหมือนดอกเห็ด ก็คงจะต้องเป็นอย่างนี้แหละ เรื่อยไป เพราะว่า การที่พระภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ แสดงความศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์ต่าง ๆ ปลุกเสกเครื่องรางของขลัง คนทั้งหลายไม่เห็นว่า เป็นความผิด เพราะขาดการศึกษา มองไม่เห็นเป็นเรื่องแปลกเพราะมีมาแต่ไหนแต่ไร เห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดาในเมื่อพระ-ภิกษุเป็นผู้ทำ และเห็นว่า เป็นไปได้เพราะผู้ทรงศีลเป็นผู้ทำเฉพาะเรื่องเสพเมถุนธรรมเท่านั้น ที่คนทั้งหลายตำหนิติเตียนอย่างเอาเป็นเอาตายว่าผู้เป็นภิกษุไม่ควรทำเลย พระรูปไหนต้องอาบัติปาราชิกข้อเสพเมถุนธรรม จะถูกออกข่าวประจานทั้งทางหน้าหนังสือพิมพ์ ทั้งทางจอโทรทัศน์ ยอมลาสิกขาสึกไปแล้วพ้นมลทินตามธรรมวินัยแล้ว ก็ยังถูกรุมจิกตีอยู่อย่างนั้น จนผู้นั้นบางคนที่มีความรู้ความสามารถ อาจทำประโยชน์ต่อสังคมในฐานะฆราวาสได้เป็นอย่างดี ก็หมดโอกาสไป เพราะถูกสังคมปิดโอกาส

ที่ว่ามานี้คือ **ปาปิจฉตา** - ความปรารถนาชั่วช้า หรือความมักชั่ว

ส่วน **มหิจฉตา - ความปรารถนาใหญ่** หรือความมักใหญ่ ได้แก่ ความปรารถนาในปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคทั้งหลาย ของบุคคลผู้อวดอ้างคุณวิเศษที่แม้มีจริงในตน เพื่อให้คนทั้งหลายเลื่อมใสนับถือ แล้วน้อมนำเอาปัจจัยมาถวาย มามอบให้ตน อาจารย์บางท่านกล่าวว่า ได้แก่ความปรารถนาจะเป็นคนน่าบูชาของคนทั้งหลายนั่นเอง พึงทราบว่า ขึ้นชื่อว่าการอวดอ้างคุณวิเศษจะมีจริงก็ตาม ไม่มีจริงก็ตาม ล้วนเป็นการกระทำของพระภิกษุหรือฆราวาสผู้เป็นปุถุชนเท่านั้น ส่วนพระภิกษุหรือแม้ฆราวาสผู้เป็นพระอริยบุคคลแม้อย่างต่ำสุด คือท่านที่เป็นพระโสดาบัน ย่อมไม่มีการโอ้อวดคุณวิเศษของท่านเลย แม้ว่ามีจริง เพราะว่า กิเลสคือความโอ้อวดนั้น ถูกท่านละได้แล้วโดยสิ้นเชิง ส่วน การที่ท่านปิณโฑลภารทวาชะ ซึ่งเป็นพระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์ เหาะขึ้นไปคว้าเอาบาตรที่ทำด้วยไม้จันทน์ที่แขวนอยู่ที่ปลายเสาสูงลิ่วลงมา ให้ผู้คนได้เห็นเป็นประจักษ์พยานนั้น ท่านทำไปอย่างไม่ได้ประสงค์จะโอ้อวดคุณธรรม ท่านทำด้วยความคิดว่า จะปกป้องพระพุทธศาสนาไม่ให้คนทั้งหลายดูหมิ่นต่างหาก

มีเรื่องว่า เศรษฐีชาวกรุงราชคฤห์คนหนึ่ง สำคัญว่า ผู้เป็นพระอรหันต์นั้น จะต้องมีฤทธิ์เหาะเหินเดินอากาศได้ เหมือนอย่างความคิดของคนทั่ว ๆ ไปในสมัยนี้นั่นแหละ ได้ไม้จันทน์มีค่ามากก็ให้คนทำเป็นบาตร ใคร่จะทดสอบว่า ในโลกนี้มีพระ-อรหันต์อยู่จริงหรือไม่ จึงให้คนปักเสาสูงลิ่วที่พื้นดิน ที่ปลายเสาแขวนบาตรไม้จันทน์นี้ไว้ ป่าวประกาศว่า จะถวายบาตรไม้จันทน์นี้ แก่พระอรหันต์ผู้เหาะขึ้นไปเอาลงมาเอง ปรากฏว่าหลายวันผ่านไป ก็ยังไม่มีผู้ใดสักคนที่จะเหาะขึ้นไปเอาบาตรลงมา แม้คนที่เป็นเจ้าลัทธิที่คนเชื่อว่า เป็นพระอรหันต์ ผู้ได้แต่พูดจาหว่านล้อมให้เศรษฐีเชื่อว่าตนเป็นพระอรหันต์ แล้วถวายบาตรนั้น โดยที่ตนไม่ต้องเหาะขึ้นไปเอาลงมา เศรษฐีใจแข็งไม่ยอมทำตาม ในที่สุด ท่านเศรษฐีถึงเปล่งวาจาดูหมิ่นว่าในโลกนี้หรือว่า ในชมพูทวีปนี้ จะในลัทธิศาสนาไหนก็ตามหาคนเป็นพระอรหันต์ไม่ได้เลยแม้สักคน มีแต่การโอ้อวดว่าตนเป็นพระอรหันต์ หรือว่า ในลัทธิของพวกตนมีผู้เป็นพระอรหันต์ พระปิณโฑลภารทวาชะท่านได้ยินเข้า ท่านเห็นว่า พระพุทธ-ศาสนาพลอยได้รับการดูหมิ่นจากเศรษฐีผู้นี้ไปด้วย ท่านคิดที่จะลบล้างคำสบประมาทของเศรษฐี และจะประกาศให้คนทั้งหลายเห็นว่า ในโลกนี้ยังมีพระอรหันต์ ในพระพุทธศาสนามีพระ-

อรหันต์ ท่านจึงอาสาท่านเศรษฐีเหาะขึ้นไปนำเอาบาตรไม้จันทน์นั้นลงมาจากยอดเสา เมื่อเรื่องนี้ทราบไปถึงพระพุทธสำนัก พระพุทธเจ้าก็ตรัสติเตียนพระปิณโฑลภารทวาชะเสียมากมาย แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามพระภิกษุสงฆ์แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ผู้ใดแสดงผู้นั้นก็ต้องอาบัติ ต้องปลงอาบัติ เป็นอันว่า ท่านปิณโฑลภารทวาชะผู้มีอิทธิปาฏิหาริย์จริง แม้แสดงไปด้วยจุดประสงค์อย่างอื่นมิได้โอ้อวดคุณวิเศษ พระพุทธเจ้าก็ยังตรัสติเตียน เมื่อเป็นเช่นนี้ จะทรงเห็นชอบการที่ภิกษุประสงค์จะโอ้อวดแล้วแสดงได้กระไร พึงทราบว่า การแสดงคุณวิเศษที่มีจริงให้ปรากฏ เมื่อไม่ประสงค์จะโอ้อวดอย่างกรณีของพระ-ปิณโฑลภารทวาชะ นี้ มีการปรับอาบัติก็เพียงทุกกฏ, แต่เมื่อประสงค์จะโอ้อวด แม้เพียงบอกกล่าว ไม่ได้แสดงให้ปรากฏเลยก็มีการปรับอาบัติหนักกว่า กล่าวคือ ถึงขั้นปาจิตตีย์ทีเดียว (ถ้าคุณวิเศษไม่มีจริงก็ปาราชิก) สำหรับผู้เป็นปุถุชนนั้น เพราะความเป็นปุถุชนนั่นเอง คุณวิเศษที่บรรลุ ย่อมเป็นคุณวิเศษขั้นโลกีย์เท่านั้น คือ ฌาน อภิญญา อันได้แก่การแสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ ตาทิพย์ หูทิพย์ ความสามารถรู้จิตของผู้อื่นได้ เป็นต้นเท่านั้น ไม่มีคุณวิเศษที่เป็นชั้นโลกุตตระ คือการบรรลุปฏิเวธ-ธรรม มรรค ผล พระนิพพาน แล้วถึงความเป็นพระอริยบุคคล

ทั้งหลายผู้ละกิเลสนั้น ๆ ได้ คือความเป็นพระโสดาบัน ฯลฯ ความเป็นพระอรหันต์ เป็นต้น เพราะตนยังไม่บรรลุ เป็นความจริงว่า คุณวิเศษชั้นโลกีย์ดังกล่าวนั้น มีได้แม้ในภายนอกพระ-ศาสนา พวกดาบสฤๅษีที่ได้ฌาน ได้อภิญญา เหาะเหินเดินอากาศได้นั้น มีมาก่อนหน้าที่พระพุทธเจ้าจะทรงอุบัติในโลก แล้วประกาศศาสนาเสียอีก จึงกล่าวได้ว่า ในลัทธิภายนอกศาสนา ซึ่งปราศจากปฏิเวธธรรม ปราศจากพระอริยบุคคลทั้งหลายนั้น มีการประกาศข้อปฏิบัติที่ให้สำเร็จคุณวิเศษชั้นโลกีย์นี้ คนผู้เลื่อมใสคำสอนในลัทธินั้นแล้วปฏิบัติ สำเร็จคุณ-วิเศษเหล่านี้มีมากมาย คนเหล่านั้นล้วนเป็นปุถุชน ต่อเมื่อพระพุทธเจ้าทรงอุบัติในโลก แล้วประกาศพระศาสนานั่นเทียว ชนผู้เลื่อมใสพระศาสนาปฏิบัติตามคำสอน จึงได้เกิดปัญญาแทงตลอดโลกุตตรธรรม ถึงมรรคผลนิพพาน สำเร็จเป็นพระ-อริยบุคคลชั้นนั้น ๆ กันไป ถึงกระนั้น ก็พึงทราบว่า แม้ข้อปฏิบัติเพื่อให้สำเร็จคุณวิเศษชั้นโลกีย์นั้นนั่นแหละ พระพุทธเจ้าก็ทรงประกาศไว้ในคำสอนของพระองค์เหมือนกัน ที่เรียกว่าการเจริญสมถะ ภิกษุบางพวกเจริญสมถะ ได้ฌานแล้วก็ใช้ฌานเป็นบาท สำเร็จคุณวิเศษชั้นโลกีย์ที่ยิ่งขึ้นไปกว่านั้น (คืออภิญญา) ได้ ถึงอย่างไร เมื่อยังไม่บรรลุโลกุตตรธรรม ท่านก็

ยังคงเป็นปุถุชน ส่วนเมื่อท่านได้ฌานแล้วใช้ฌานเป็นบาทเจริญวิปัสสนา หรือว่าเจริญวิปัสสนาล้วน ๆ แต่อย่างเดียวมาตั้งแต่ต้นท่านก็อาจบรรลุโลกุตตรธรรม สำเร็จเป็นพระอริยบุคคล เพราะความเป็นพระอริยบุคคลสำเร็จได้ โดยการเจริญวิปัสสนาจนบรรลุโลกุตตรธรรม เมื่อเป็นอย่างนี้ ภิกษุในพระพุทธศาสนานี้จึงมีหลายประเภท คือ ประเภทที่เป็นปุถุชนไม่มีคุณวิเศษอะไร ๆ ไม่ว่าฝ่ายโลกีย์ ไม่ว่าฝ่ายโลกุตตระ, ประเภทที่เป็นปุถุชนมีคุณวิเศษฝ่ายโลกีย์อย่างเดียว, ประเภทที่เป็นพระอริยบุคคลมีคุณวิเศษฝ่ายโลกุตตระอย่างเดียว, และประเภทที่เป็นพระอริยบุคคลที่มีคุณวิเศษทั้ง ๒ ฝ่าย แม้ผู้เป็นฆราวาสก็มีการจำแนกอย่างนี้เหมือนกัน เมื่อผู้เป็นปุถุชนเท่านั้น ที่มีการโอ้อวดคุณวิเศษ คุณวิเศษที่โอ้อวด (ที่มีจริง) นั้น จึงมีแต่ประเภทที่เป็นโลกีย์เท่านั้น เพราะฉะนั้น การแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ของพระปิณโฑลภารทวาชะ จึงไม่เป็นการโอ้อวดแน่นอน เพราะท่านเป็นพระอริยบุคคล (พระอรหันต์) ไม่ใช่ปุถุชน

อนึ่ง แม้มิได้บรรลุคุณวิเศษทั้งหลายอย่างที่กล่าวนั้น แต่ว่าเป็นผู้มีคุณธรรมที่ประเสริฐบางอย่างที่ควรแก่การเคารพบูชา เช่น ความเป็นพหูสูต ฟังมาก รอบรู้ โดยเฉพาะในคำสอนของพระศาสดา ซึ่งลึกซึ้ง หาฟังได้ยาก พอมีแล้วก็ประกาศ

หรือพยายามแสดงออกเพื่อให้คนทั้งหลายยอมรับนับถือในความคงแก่เรียน ในความเป็นปราชญ์ของตน แล้วคนเหล่านั้นจะได้น้อมนำลาภสักการมาให้มาถวาย ความปรารถนาของบุคคลผู้นี้ก็สงเคราะห์เข้าในความปรารถนาใหญ่ (มักใหญ่) นั่นแหละไม่พ้นไปได้

ส่วน ความปรารถนาของบุคคลผู้รู้จักประมาณในการรับเอาซึ่งปัจจัย ๔ เครื่องอุปโภคบริโภคทั้งหลาย เพียงเพื่อยังชีวิตให้ดำเนินไปโดยสะดวกสวัสดีเท่านั้น ไม่มีความคิดจะสะสมให้มาก ๆ เกินจำเป็น อันมีแต่จะเป็นภาระให้ต้องดูแล หรือ ยังมองไม่เห็นว่า จะสะสมให้มากไปกว่านี้ เพื่อประโยชน์อะไร ชื่อว่า **อัปปิจฉตา - ความปรารถนาน้อย** นิยมเรียกว่า ความมักน้อย นี้ ว่าทางฝ่ายพระภิกษุ แต่ถ้าหากว่าเป็นฆราวาสผู้ซึ่งมิได้หาบิณฑบาตด้วยลำแข้งเหมือนพระภิกษุ ต้องประกอบอาชีพเพื่อการได้มาซึ่งเงินทองเสียก่อน ได้เงินแล้วก็ใช้เงินแลกเปลี่ยน ซื้อหาปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคทั้งหลาย เมื่อใช้ของนั้นหมดไปแล้ว ก็จำต้องไปซื้อหามาใหม่อีก เพื่อไม่ให้ขาดแคลน เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นต้องมีการสะสมเงินทองไว้ใช้เพื่อการนี้ โดยเฉพาะชีวิตฆราวาสที่ต้องมีภาระการรับผิดชอบดูแลคนอื่นด้วย ไม่ใช่เฉพาะตนคนเดียว คือ มารดา บิดา บุตร ภรรยา

เป็นต้น เพราะฉะนั้น ความมักน้อยจึงมี ๒ ฐานะ คือ ความมักน้อยของบรรพชิต คือพระภิกษุ และความมักน้อยของฆราวาส จะขอกล่าวเกี่ยวกับบรรพชิตก่อน

พึงทราบว่า ท่านจำแนกภิกษุผู้มักน้อยไว้ ๔ จำพวก คือ

๑. **ปัจจยอัปปิจฉะ** - ผู้มักน้อยในปัจจัย

๒. **ธุตังคอัปปิจฉะ** - ผู้มักน้อยในธุดงค์

๓. **ปริยัตติอัปปิจฉะ** - ผู้มักน้อยในปริยัติ

๔. **อธิคมอัปปิจฉะ** - ผู้มักน้อยในอธิคม

ดังนี้. เมื่อท่านจำแนกแสดงไว้เป็น ๔ จำพวกอย่างนี้ ก็แสดงว่า สิ่งที่บรรพชิตพึงมักน้อย นั้น มิใช่มีเฉพาะปัจจัย ๔ เครื่อง-อุปโภคบริโภค เท่านั้น ทว่า แม้ธุดงค์ เป็นต้น ก็เป็นสิ่งที่พึงมักน้อยด้วยทีเดียว เพราะฉะนั้น เพศบรรพชิตนั่นแหละเป็นเพศที่สามารถบำเพ็ญคุณธรรมข้อมักน้อยนี้ได้เต็มเปี่ยม ฆราวาสย่อมได้เป็นบางส่วนเท่านั้น

จะขอกล่าวถึงพวกแรก คือ **ผู้มักน้อยในปัจจัย** ก่อน

ของ ๔ อย่าง คือ จีวร – เครื่องนุ่งห่ม, บิณฑบาต – อาหารหวานคาว, เสนาสนะ – ที่อยู่ที่อาศัย, คิลานเภสัช – ยาสำหรับรักษาไข้ ท่านเรียกว่า **ปัจจัย** เพราะเป็นเครื่องอุปการะ

คือ ค้ำจุนชีวิต ด้วยว่า ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายจะเป็นไปได้ ดำเนินต่อไปได้ ก็ด้วยอาศัยของ ๔ อย่างเหล่านี้ คอยค้ำจุน ปัจจัย ๔ อย่างเหล่านี้ เป็นของที่ต้องอาศัยประจำ เพราะฉะนั้น บางทีก็เรียกว่า **นิสัย** (ที่อาศัย) ส่วนเครื่องอุปโภคบริโภค อย่างอื่น เช่น ยานพาหนะเป็นต้น จำเป็นต้องอาศัยบ้างก็เป็น ครั้งเป็นคราวเท่านั้น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมต่อความ เป็นสมณะ (สมณสารูป) มิได้อาศัยประจำ มิได้นับว่า เป็นปัจจัย ไม่นับว่า เป็นนิสัยในที่นี้

ภิกษุผู้มักน้อยในปัจจัย ย่อมเป็นผู้รู้จักประมาณกำลัง ความสามารถของทายกผู้ถวายปัจจัย และรู้จักประมาณกำลัง ความสามารถของปฏิคาหกคือตนผู้จะรับเอาปัจจัยนั้น แล้วจึง ค่อยรับเอา อย่างในเวลาที่ตนเที่ยวบิณฑบาตไป ด้วยใจที่คิดจะ ได้อาหารมาเพียงเพื่อประทังชีวิตเฉพาะวันนั้น เมื่อยืนอยู่เบื้อง หน้าบุคคลผู้จะถวายบิณฑบาตอาหารหวานคาว ภิกษุผู้มักน้อย เล็งเห็นว่า ทายกผู้นี้ไม่ใช่คนมั่งคั่งร่ำรวย ทว่า เป็นคนยากจน อนาถา แต่ว่ามีศรัทธาใคร่จะทำบุญ ดังนี้แล้ว ก็รับมาเพียง เล็กน้อยนิดหน่อย กล่าวคือ เขาใส่ข้าวพร้อมทั้งกับ (หรือแม้ไม่มี กับ) ลงในบาตรได้เพียงหน่อยหนึ่งก็ปิดฝาบาตรเสีย ด้วยหวังว่า ส่วนที่เหลือตัวเขาหรือทั้งครอบครัวจะได้บริโภคเอง ถ้าเขา

ไม่ยินยอม ก็รับเพิ่มมาอีกหน่อยหนึ่ง ถ้าเขาต้องการจะถวายทั้งหมด คราวนี้ก็รับมาเท่าที่เห็นว่า เพียงพอที่จะใช้บำบัดความหิวได้ โดยไฟธาตุย่อยอาหารของตนจะสามารถย่อยไปได้ด้วยดี อนึ่ง อาจจะรับในเรือนสกุลอื่น ๆ อีกหลายครั้งก็ได้ ในเมื่อจะรับมาเพื่อสงเคราะห์พระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ หรือเพื่อนผู้ประพฤติธรรมร่วมกับคนอื่น ๆ ผู้ชราภาพหรือป่วยไข้ไม่อาจเที่ยวบิณฑบาตหาเลี้ยงตนเองได้ เพียงแต่ว่า แต่ละครั้งที่รับมาบิณฑบาตนั้นต้องมีปริมาณไม่เกินเลยขอบปากบาตร

ส่วน ถ้าหากว่า ทายกเป็นคนมั่งคั่งร่ำรวยมีฐานะดี หรือว่า เป็นเศรษฐี แต่ว่าศรัทธาไม่มีกำลัง หวังจะทำบุญบ้างก็เพียงนิดหน่อย ก็รับมาแต่น้อยเท่าที่เขาประสงค์นั่นแหละ แต่ถ้าเขามีศรัทธา ต้องการถวายมาก ก็ไม่ต้องประมาณกำลังความสามารถของทายก ประมาณกำลังความสามารถของตนเองเท่านั้น หรือจะรับมาเกินกว่ากำลังความสามารถของตนก็โดยเกี่ยวกับจะสงเคราะห์ผู้อื่นตามนัยที่ได้กล่าวแล้วเท่านั้น ที่กล่าวมานี้คือ ความมักน้อยในบิณฑบาตอาหารหวานคาว

ส่วน เกี่ยวกับจีวร ภิกษุผู้ขาดแคลนจีวร เกี่ยวกับว่าจีวรที่นุ่งอยู่เก่าเปื่อย ถึงคราวจำเป็นต้องเปลี่ยน เมื่อเที่ยวไปเพื่อประโยชน์แก่จีวร ก็ไม่มีใจละโมบในจีวรเนื้อดีที่ทอจากแคว้น

กาสีเป็นต้น กำหนดประโยชน์ของจีวรเพียงเพื่อป้องกันร้อน ป้องกันหนาว ป้องกันสัมผัสของสัตว์พวกยุงเหลือบ แมลงต่าง ๆ เป็นต้น เท่านั้น แม้รับเอาจีวรเนื้อดีที่เขาถวาย ก็ไม่ใช่รับเอาด้วยใจอยากได้ ทว่า เพียงเพื่อสงเคราะห์บุคคลผู้มีจิตเลื่อมใสในการบุญให้เขาได้บำเพ็ญบุญสมปรารถนาเท่านั้น อาจจะนำจีวรเนื้อดีมีค่าที่เห็นว่า ไม่สมควรแก่ตนนัก น้อมถวายแก่ท่านผู้มีคุณประเสริฐรูปอื่น เช่น พระอุปัชฌาย์เป็นต้น แล้วแสวงหาเอาใหม่ตามนัยสารุปปสันโดษที่จะกล่าวถึงข้างหน้า ปกติผู้มักน้อยในจีวร มักจะทรงผ้าบังสุกุล ที่เขาใช้เป็นผ้าห่อศพบ้าง ที่เขาทิ้งตามกองขยะบ้าง มาซักเย็บติดกันเป็นผืนใหญ่ ขนาดใช้เป็นจีวรได้ ย้อมฝาด แล้วนุ่งห่มเป็นจีวรได้ เพราะเป็นของหาง่าย นี้คือความมักน้อยในปัจจัยคือจีวรของภิกษุ พึงสงเคราะห์ความมักน้อยในเภสัช และในเสนาสนะ ตามสมควรตามนัยเดียวกันนี้ โดยหลักการเกี่ยวกับการพิจารณาประโยชน์ของปัจจัยแต่ละอย่างตามความเป็นจริง แสวงหาอยู่ได้อย่างไร เห็นว่าสนองประโยชน์นั้นได้แล้ว ก็พอใจอย่างนั้น ไม่ดิ้นรนแสวงหาอย่างอื่นที่แม้คนทั้งหลายเห็นว่าดีกว่า ว่ามีค่ากว่า

ที่ว่ามานี้คือ ลักษณะของภิกษุ ผู้มักน้อยในปัจจัย.

ส่วน ผู้เป็นฆราวาส ถ้าหากว่าไม่มีความมักน้อยในปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภคเพราะความที่อยากได้ไปเสียทั้งนั้นทุกอย่างเท่าที่คนอื่นเขามีกัน เมื่อทุกอย่างเท่าที่ตนต้องการนั้นต้องใช้เงินแลกเปลี่ยนซื้อหามา ก็เป็นธรรมดาว่า ต้องดิ้นรนเกี่ยวกับการแสวงหาเงินทองให้ได้มาก ๆ ย่อมเดือดร้อนใจเพราะความอยากได้อยู่เป็นประจำ ควรจะได้ความสุขตามสมควรแก่ฐานะที่เป็นอยู่บ้างก็ไม่ได้, ส่วนฆราวาสผู้มักน้อยหามีความเดือดร้อนใจอย่างนั้นไม่ หากว่ามีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายจริง ๆ ก็ย่อมพยายามโดยทางอื่นก่อน เช่น เพิ่มเวลาทำงานให้มากขึ้นเป็นต้น

ก็แต่ว่า เพราะเหตุที่ฆราวาสเป็นผู้ครองเรือน บริโภคกาม แสวงหาเงินทอง ประกอบอาชีพ ทำกิจน้อยใหญ่ที่เป็นของฆราวาส เมื่อเป็นเช่นนี้ โอกาสที่จะเป็นอยู่อย่างมีความมักน้อยเต็มเปี่ยมนั้น มีได้ยาก เพราะว่า มากด้วยอุปสรรค ส่วนพระภิกษุนั่นเทียว สามารถมีได้เต็มเปี่ยม เพราะการละเพศฆราวาสออกบวชนั้น เป็นการขจัดอุปสรรคของความมักน้อยไปได้มากมาย เมื่อท่านเหล่านั้น เห็นคุณค่าของความเป็นคนมักน้อย แล้วประพฤติเพื่อความเป็นอย่างนั้น ท่านก็จะประสบความสำเร็จโดยไม่ยากเลยเทียว

ต่อไปจะกล่าวถึง **ผู้มักน้อยในธุดงค์**

ก่อนอื่น พึงทราบเกี่ยวกับคำว่า "ธุดงค์" , คำว่า ธุดงค์ แปลว่า องค์แห่งภิกษุผู้กำจัดกิเลส (ธุต + องฺค = ธุตงฺค) พูดง่าย ๆ ว่า องค์คุณของภิกษุผู้กำจัดกิเลส เป็นวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดกว่าศีลสิกขาบททั้งหลายที่พระภิกษุสมาทานรักษากันตามปกติ พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบังคับพระภิกษุทั้งหลาย ให้สมาทานคือถือธุดงค์เหล่านี้ เหมือนอย่างที่ทรงบังคับให้สมาทานสิกขาบท ทรงอนุโลมตามความสมัครใจของภิกษุ ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้รักศีล ต้องการเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์อยู่เสมอ พระพุทธเจ้า ทรงเยื่อใยในภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักเหล่านั้น จึงประทานธุดงค์ เพื่อให้ภิกษุเหล่านั้น ได้สมาทานรักษา เพื่อใช้เป็นเครื่องป้องกันศีลไว้รวม ๑๓ ข้อ ภิกษุบางรูป ถือเพียงข้อเดียว บางรูปก็ถือหลายข้อ บางรูปอย่างพระมหากัสสปะถือหมดทั้ง ๑๓ ข้อนั้นนั่นแหละ แล้วแต่กำลังความสามารถและอัธยาศัยของแต่ละท่าน ซึ่งไม่เหมือนกัน

ธุดงค์ ๑๓ ข้อ มีอะไรบ้าง ? ได้แก่ :

๑. ปังสุกูลิกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ทรงผ้าบังสุกุลเป็นปกติ

อธิบายว่า คำว่า "ปังสุกูละ" แปลว่า ผ้าคลุกฝุ่น หมายเอาผ้าที่เขาใช้ห่อศพแล้วทิ้งไว้ในป่าช้าบ้าง ผ้าที่เขาทิ้งไว้ในกองขยะบ้าง ผ้าที่ถูกเขาทิ้งตกอยู่ตามถนนหนทางบ้าง เป็นต้น รวมความว่า ไม่ใช่ผ้าที่ทายกจัดหามาถวาย ภิกษุได้ผ้าเหล่านี้แล้ว ก็เย็บติดกันเป็นผืนใหญ่พอนุ่งห่ม เอาไปซักย้อม แล้วนุ่งห่มเป็นจีวร เมื่อใช้ผ้าบังสุกุลตามประการดังกล่าวมานี้ แต่อย่างเดียว ปฏิเสธ ไม่รับจีวรที่คนทั้งหลายนำมาถวาย ที่เรียกว่า คหปติจีวร ก็ชื่อว่า ผู้ทรงผ้าบังสุกุล เป็นปกติ

๒. เตจีวริกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ทรงผ้า ๓ ผืนเป็นปกติ

อธิบายว่า ใช้ผ้าเพียง ๓ ผืน คือ อันตรวาสก (ผ้านุ่ง), อุตตราสงค์ (ผ้าห่ม) และสังฆาฏิเท่านั้น ปฏิเสธผ้าผืนที่ ๔

๓. ปิณฑปาติกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้เที่ยวบิณฑบาตไปเป็นปกติ

อธิบายว่า แสวงหาภิกษาโดยการเที่ยวบิณฑบาตแต่อย่างเดียว ไม่รับนิมนต์การฉัน ณ เรือนสกุลเป็นต้น

๔. สปทานจาริกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้เที่ยวไปตามลำดับเรือนเป็นปกติ

อธิบายว่า แม้เที่ยวบิณฑบาตไปไม่รับนิมนต์ ก็เที่ยวไปตามลำดับเรือนที่ถึงแล้วแต่ละหลัง ไม่ข้ามลำดับ ได้โภชนะพอแก่ความต้องการแล้วจึงกลับ

๕. เอกาสนิกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ถือการฉันโดยการนั่งครั้งเดียวเป็นปกติ

อธิบายว่า นั่งลงฉันแล้ว ลุกแล้วจะไม่นั่งลงฉันอีก แม้ว่ายังไม่เลยเพล

๖. ปัตตปิณฑิกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ฉันแต่ในบาตร เป็นปกติ

อธิบายว่า ฉันแต่โภชนะเฉพาะที่อยู่ในบาตร ที่เที่ยวบิณฑบาตมาได้เท่านั้น ไม่มีการใช้ภาชนะใส่อาหารภาชนะที่ ๒ ที่ ๓ อันอื่นไปจากบาตร

๗. ขลุปัจฉาภัตติกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ไม่ฉันภัตที่มาในภายหลัง เป็นปกติ

อธิบายว่า นั่งลงฉันโภชนะที่ได้มาแล้ว ก็พอใจโภชนะเพียงเท่านั้น ไม่รับโภชนะที่เขาเอามาประเคนเพิ่ม

๘. อารัญญิกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าเป็นปกติ

อธิบายว่า ปฏิเสธการอยู่ในเสนาสนะตามละแวกบ้าน ยินดีสถานที่อยู่ที่เรียกว่า "ป่า" คือ มีระยะห่างจากละแวกบ้าน ประมาณ ๕๐๐ คันธนู

๙. รุกขมูลิกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ถือการอยู่ใกล้โคนไม้เป็นปกติ

อธิบายว่า มีร่มเงาของต้นไม้เป็นเสนาสนะ

๑๐ อัพโภกาสิกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ถือการอยู่ในที่โล่งแจ้งเป็นปกติ

อธิบายว่า ปฏิเสธการอยู่อาศัยใต้ร่มไม้ชายคา อาศัยอยู่ตามที่โล่งแจ้ง เช่น ทุ่งหญ้า เป็นต้น โดยใช้จีวรเป็นกระโจมกันแดด กันลม กันฝน ลมแรงเกินไป ฝนตกหนักเกินไป จะหลบไปอยู่ในสถานที่ที่อื่นชั่วคราวก็ควร แต่เมื่อลมหรือฝนสงบแล้วก็ต้องกลับมาอยู่กลางแจ้งนั้นตามเดิม

๑๑. โสสานิกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าช้าเป็นปกติ

อธิบายว่า มีเสนาสนะอยู่ในบริเวณป่าช้า

๑๒. ยถาสันถติกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ถือเอาเสนาสนะตามที่เขาจัดแจงให้ เป็นปกติ

อธิบายว่า ไม่เลือกเสนาสนะเอง ทว่าจะอยู่ในเสนาสนะหลังไหนนั้นก็แล้วแต่เสนาสนคาหาปกะ (ภิกษุผู้มีหน้าที่บอกให้ถือเอาเสนาสนะ) จะจัดแจงให้เท่านั้น

๑๓. เนสัชชิกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ถือการนั่งเป็นปกติ

อธิบายว่า งดเว้นการทรงกายในอิริยาบถนอน อิริยาบถอย่างที่พักผ่อนที่สุดก็เพียงการนั่ง เท่านั้น ไม่ถึงกับล้มตัวลงนอนดังนี้

ก็คำอธิบายอย่างพิสดารเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของธุดงค์แต่ละข้อ อานิสงส์ที่แตกต่างกัน วิธีสมาทาน เป็นต้น มีปรากฏในปกรณ์วิสุทธิมรรค ในที่นี้มิได้ประสงค์จะกล่าวความละเอียดเกี่ยวกับธุดงค์แต่ละข้อเหล่านั้น ขอกล่าวย่อ ๆ เพียงเท่านี้ เพียงเพื่อช่วยให้เข้าใจความเกี่ยวกับความมักน้อยในธุดงค์ เท่านั้น

ธุดงค์เป็นความประพฤติที่เคร่งครัดอย่างยิ่ง ถ้าจิตใจไม่เข้มแข็งจริงก็สมาทานรักษาไม่สำเร็จ โดยเฉพาะภิกษุผู้มักมากเห็นแก่ลาภสักการ ความนับถือ ไม่อาจสมาทานรักษาได้สำเร็จ ถ้าหากว่า ทำตนให้ปรากฏแก่ผู้อื่นว่าตนเป็นผู้สมาทานในธุดงค์ข้อนั้น ๆ ธุดงค์ของภิกษุรูปนี้ ก็เป็นเพียงปฏิปทาหลอกลวงให้คนเลื่อมใส นับถือ ถึงความเป็นคนมีความปรารถนาชั่วช้า

เท่านั้นนั่นเทียว อนึ่ง แม้เป็นวิสัยของภิกษุผู้มีความมักน้อยตามปกติ แต่เมื่อเปิดเผยปฏิปทาการถือธุดงค์ ไม่ปกปิดธุดงค์ทำให้เป็นที่รู้ว่า ภิกษุรูปนี้ถือธุดงค์ข้อนี้ ภิกษุรูปนี้แม้เป็นผู้มักน้อยในปัจจัย ก็ไม่ชื่อว่า มักน้อยในธุดงค์

ก็แต่ว่า คนทั้งหลายผู้มิได้สดับคำสอนเกี่ยวกับธุดงค์ ก็ย่อมไม่ทราบว่า ธุดงค์นั้นเป็นไฉน การถือธุดงค์นั้น คืออย่างไร ถ้าเห็นพระเดินแบกกลดกันมาเป็นแถวเป็นหมู่ ล้วนนุ่งห่มจีวรสีคล้ำเคร่ง ก็รับทราบกันว่า นี้คือพระธุดงค์ พูดกันอยู่แต่ว่า “เดินธุดงค์ เดินธุดงค์” เพราะเหตุว่าพระเหล่านั้นอยู่ไม่ประจำที่ กางกลดพักค้างคืนอยู่ที่ไหนสักคืน ๒ คืน หรือหลายคืน วันต่อมาก็ออกเดินไปที่อื่นเสียอีก ความจริง การถือธุดงค์ไม่เกี่ยวกับว่าจะต้องไปที่นั่นที่นี่พำนักอยู่เป็นประจำที่ไหนก็ถือได้ เพราะฉะนั้น จึงมีแต่การถือธุดงค์ ไม่มีการเดินธุดงค์ อนึ่ง การปักกลดอาศัยอยู่ในที่โล่งแจ้งนั้น ควรที่จะเป็นการถือธุดงค์ข้อ อัพโภกาสิกังคะ คือ องค์แห่งภิกษุผู้ถือการอยู่ในที่โล่งแจ้งเป็นปกติ แต่เมื่อไปปักกลดอยู่ในที่ที่คนสัญจรไปมาไม่ขาดสาย เพื่อให้คนที่เห็นเกิดความเลื่อมใสนับถือ ว่า ตนเป็นคนมักน้อยสันโดษ เป็นต้น ก็ขาดลักษณะภิกษุผู้ถือธุดงค์ตั้งแต่ต้น มีเพียงรูปแบบให้คนเขาเห็นว่า เป็นพระธุดงค์ เท่านั้น ความจริงหาได้มี

การถือธุดงค์อะไร ๆ ไม่ ความเป็นธุดงค์ จะข้อไหนก็ตาม ก็มีใจของผู้ถือนั่นแหละ เป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญ ถ้าอยากเป็นพระธุดงค์ ก็น่าจะเรียนคำสอนเกี่ยวกับธุดงค์กันเสียก่อน

อันว่าภิกษุรูปใด ถือธุดงค์ข้อเดียวก็ตาม หลายข้อก็ตาม นอกจากจะไม่โอ้อวดธุดงค์นั้นแล้ว ก็ยังคอยปกปิดธุดงค์ข้อนั้น ๆ ไว้ ไม่เปิดเผยให้ผู้อื่นได้ทราบ เพียงเพื่อไม่ให้ภิกษุรูปอื่นเห็นว่าตนเด่นกว่า ตนสูงส่งกว่าภิกษุทั้งหลายผู้มิได้ถือธุดงค์ ทำตัวราวกะว่ามิได้ถือธุดงค์เหมือนกับภิกษุเหล่านั้นนั่นแหละ ภิกษุรูปนี้ ชื่อว่า ผู้มักน้อยในธุดงค์ บางคราว เมื่อเห็นว่าภิกษุรูปอื่นมีทีท่าว่าจะเห็นว่า ตนถือธุดงค์ข้อนั้นอยู่ ก็ย่อมทำโดยประการที่ธุดงค์ข้อนั้น จะแตกทำลายไปเสีย เพียงเพื่อให้ภิกษุรูปนั้นเข้าใจว่า ตนมิได้ถือธุดงค์ข้อนั้นเท่านั้น พอธุดงค์ข้อนั้นแตกทำลายไปแล้ว ก็หาโอกาสสมาทานใหม่ในกาลอื่น การยอมให้ธุดงค์ข้อนั้นแตกทำลายไป เพื่อไม่ให้ผู้อื่นทราบ นั้น เป็นภาวะที่ภิกษุรูปนี้จำต้องทำ ไม่ได้ทำด้วยกิเลสอะไร ๆ เช่นว่า เกิดความมักมากในปัจจัยขึ้น เป็นต้น เพราะฉะนั้น การแตกทำลายไปแห่งธุดงค์ข้อนั้นจึงไม่นับว่า เป็นการแตกทำลายที่มีโทษ ภิกษุผู้ยอมทำอย่างนี้นับว่า เป็นผู้ถึงความมักน้อยในธุดงค์นั้นเป็นอย่างยิ่ง

ต่อไปนี้ เป็นเรื่องนิทัสสนะ (ตัวอย่าง) แห่งภิกษุผู้มีความมักน้อยในธุดงค์

มีเรื่องว่า พระภิกษุพี่น้อง ๒ รูป อาศัยอยู่ที่เจติยบรรพตวิหาร วันหนึ่ง พระภิกษุผู้น้องได้อ้อยที่อุปัฏฐากของท่านนำมาถวายแล้ว ก็เดินถืออ้อยไปยังกุฏิของพระพี่ชาย เวลานั้น พระพี่ชายฉันเสร็จแล้ว กำลังบ้วนปาก เมื่อพระผู้น้องชายยื่นถวายให้ ท่านก็ปฏิเสธว่า " อย่าเลย, ฉันพอแล้วละ" พระน้องชายจึงถามว่า "ท่านถือเอกาสนิกังคะ (องค์แห่งภิกษุผู้นั่งลงฉันครั้งเดียวเป็นปกติ) หรือไร?" เพื่อปกปิดการถือธุดงค์ข้อนี้ ท่านเลยรับอ้อยมาฉัน เมื่อฉัน ธุดงค์ก็เป็นอันแตกทำลายหลังจากนั้นท่านก็ไปที่อื่น สมาทานธุดงค์ข้อนี้ใหม่

อีกเรื่องหนึ่ง พระอาคันตุกะ พำนักอยู่ในเสนาสนะเดียวกับพระเถระเจ้าถิ่น ตอนกลางคืน ท่านทั้ง ๒ สนทนาปราศรัยกันด้วยเรื่องลึกซึ้งในปกรณ์ เมื่อได้เวลา พระอาคันตุกะก็ขอตัวแยกไปนอนเสียมุมหนึ่ง ท่านหลับไปนาน พอรู้สึกตัวตื่นขึ้น เห็นพระเถระเจ้าถิ่นยังคงนั่งอยู่อย่างนั้น สงสัยก็ถามว่า "ท่านถือธุดงค์ข้อ เนสัชชิกังคะ (องค์แห่งภิกษุผู้ถือการนั่งเป็นปกติ) หรือไร?" พระเถระเจ้าถิ่นไม่ต้องการจะเปิดเผยความเป็นผู้ถือธุดงค์ข้อนี้ ท่านจึงล้มตัวลงนอนกับพื้นตรงนั้นนั่นแหละ

อีกรูปหนึ่ง แม้ว่าท่านอยู่ท่ามกลางสงฆ์ ในคราวที่ต้องทำสังฆกรรมร่วมกันบ้าง ในคราวฟังธรรมบ้าง ในคราวรับกิจนิมนต์เป็นคณะ เป็นต้นบ้าง พระภิกษุเหล่านั้น ไม่รู้เลยว่า ท่านอาศัยป่าช้าเป็นที่หลับที่นอน (เพราะท่านถือธุดงค์ข้อ โสสานิกังคะ – องค์แห่งภิกษุผู้ถือการอยู่ป่าช้าเป็นปกติ อันว่าธุดงค์ข้อนี้ มิได้บังคับว่า ให้อยู่แต่ในป่าช้าเท่านั้น ไปในที่อื่นมิได้ ความจริงจะไปอยู่ที่ไหน ๆ ก็ได้ทั้งนั้น เพียงแต่ว่า เมื่อถึงคราวจะพักผ่อนนอนหลับ จะต้องมาพักผ่อนนอนหลับ แล้วตื่นขึ้นในป่าช้าเท่านั้น)

เท่าที่กล่าวมานี้ เป็นตัวอย่างชี้ให้เห็นลักษณะของบุคคลผู้ชื่อว่า มักน้อยในธุดงค์

ก็แต่ว่าผู้เป็นฆราวาส ย่อมมีความเป็นอยู่ที่เป็นอุปสรรคต่อการถือธุดงค์ แม้อาจถือได้บางข้อ เช่น นั่งลงรับประทานอาหารครั้งเดียว เป็นต้น ก็ทำได้ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมกล่าวได้ว่า คำว่า “ผู้มักน้อยในธุดงค์” นี้ ท่านกล่าวหมายเอาบรรพชิต คือพระภิกษุเป็นสำคัญ

ต่อไปคือ **ผู้มักน้อยในปริยัติ** ชื่อว่า ผู้มักน้อยในปริยัติเป็นไฉน ? ภิกษุบางรูปเป็นพหูสูต สดับตรับฟังมาก ทรงปริยัติไว้มากมาย ถ้าหากท่านไม่มีความมักน้อยในปริยัติ ท่านก็จะ

พยายามในอันที่จะทำให้คนอื่นเขาทราบว่า ท่านมีความรู้มาก เพราะฉะนั้น จึงแสวงหาโอกาสที่จะเป็นผู้แสดงธรรมแก่ผู้อื่นอยู่เสมอ แม้เขาไม่เชื้อเชิญ ก็ย่อมเสนอตัวเสียเอง อนึ่ง เมื่อไม่ใช่คราวที่ตนจะเป็นผู้แสดงเลย ก็ขอแสดง ไม่ถึงคราวจะถามปัญหาเลย ก็ถามปัญหา ผู้ถามปัญหามิได้ถามตนเลย ก็ตอบปัญหานั้น ประพฤติโดยประการทั้งหลายเท่าที่กล่าวมานี้ เพียงเพื่อให้คนทั้งหลาย ได้ทราบว่า ตนมีความรู้สูงส่งเท่านั้น ก็ถ้าหากหวังว่า การกระทำอย่างนี้ของตน ย่อมเป็นเหตุให้คนทั้งหลายรู้จัก มีชื่อเสียง อันเป็นช่องทางไหลมาเทมาแห่งลาภสักการ เป็นต้นแล้ว ก็ย่อมตั้งอยู่ในฐานะคนมักใหญ่นั่นเทียว ส่วน บุคคลผู้มีความมักน้อยในปริยัติ หาได้เป็นอย่างนั้นไม่ ทว่า มีแต่จะปกปิด ไม่ประกาศ ไม่เปิดเผยถึงความเป็นพหูสูตของตน ทำราวกะว่าไม่มีความรู้ หรือมีความรู้บ้างก็เพียงนิดหน่อย อย่างคนทั้งหลายทั่วไป โดยปกติ เมื่อท่านเห็นว่า ในสถานที่นี้ ในสำนักแห่งนี้ มีผู้รู้ที่สามารถแนะนำผู้เรียนผู้ฟังได้อยู่แล้ว ท่านจะไม่เสนอตัวเพื่อเป็นอาจารย์แนะนำ บางทีก็เข้าไปนั่งฟัง เหมือนเป็นศิษย์คนหนึ่ง ต่อเมื่อในที่นั้นขาดแคลนผู้รู้ที่สามารถแนะนำได้จริง ๆ เท่านั้น ท่านจึงจะยินดีรับเป็นผู้อนุศาสน์

มีเรื่องว่า พระเถระรูปหนึ่ง ชำนาญพระไตรปิฎก โดยเฉพาะคัมภีร์สังยุตตนิกาย (พระสูตรพวกหนึ่ง) ท่านอนุศาสน์คัมภีร์สังยุตตนิกายอยู่เป็นปกติ ต่อมาท่านเกิดความดำริว่า ความรู้ในพระศาสนาของเรานี้ เป็นเพียงแบบแผนปริยัติที่เราได้มาเท่านั้น เรายังมิได้ที่พึ่งในพระศาสนาเลย ดังนี้แล้ว ท่านจึงขอโอกาสพักลาการสอนของท่าน มอบหมายให้ภิกษุผู้มีความรู้รูปหนึ่งแนะนำแทน ตัวท่านเองไปสู่สถานที่วิเวกแห่งหนึ่ง เจริญกรรมฐานไป ท่านทิ้งการสอนไปนานทีเดียว เมื่อเห็นว่า ได้ที่พึ่งในพระศาสนาส่วนหนึ่งแล้ว ท่านก็กลับไปจำพรรษา ณ สถานที่เดิม เมื่อพบว่า ยังมีการเรียนการสอนกันอยู่ตามปกติ ภิกษุรูปเดิมนั่นก็ยังคงยินดีอนุศาสน์ศิษย์ทั้งหลายอยู่ ท่านก็พอใจ ไม่เกิดความคิดที่จะทวงความเป็นอาจารย์คืน พอถึงเวลาเรียน ตนเองก็เข้าไปฟังราวกะว่าเป็นศิษย์ผู้หนึ่ง นี้ คือตัวอย่างของผู้มักน้อยในปริยัติ.

ในตัวอย่าง แม้ว่าจะเป็นเรื่องของพระภิกษุก็ตาม ถึงกระนั้น ฆราวาสผู้ทรงปริยัติ เป็นพหูสูต ก็อาจจะถึงความเป็นผู้มักน้อยในปริยัติทำนองเดียวกันนี้ได้ อีกอย่างหนึ่ง วิชาการต่าง ๆ ในโลกที่ผู้เป็นฆราวาสพึงเรียนรู้เพื่อประโยชน์ในโลกนี้ ก็ย่อมนำมาสงเคราะห์ได้ กล่าวคือ ฆราวาสผู้ทรงไว้ได้มาก ก็ชื่อ

ว่าเป็นพหูสูตด้วยวิชาการนั้น ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็อาจเป็นผู้มักน้อยในปริยัติ คือ ในวิชาการที่เรียนรู้มามากมายนั้นได้ ตามนัยดังกล่าวแล้วนั่นเทียว.

ต่อไปคือ **ผู้มักน้อยในอธิคม**

ก่อนอื่น อะไรชื่อว่า "**อธิคม**" ตอบว่า การบรรลุมรรคผล และพระนิพพาน แล้วเป็นเหตุให้ตั้งอยู่ในความเป็นพระ-โสดาบัน ความเป็นพระสกทาคามี ความเป็นพระอนาคามี และความเป็นพระอรหันต์ ชื่อว่า **อธิคม**.

ก็พระอริยบุคคลทั้งหลาย ย่อมมีความมักน้อยในอธิคมแน่เทียว โดยสภาวะ ด้วยอำนาจการตัดขาดกิเลสที่เป็นเหตุโอ้อวด เป็นความจริงว่า พระอริยบุคคลทั้งหลายแม้อย่างต่ำสุดคือพระโสดาบัน ย่อมไม่เปิดเผย ไม่ประกาศ หรือแม้เพียงการทำใบ้ ทำนิมิต เพื่อให้เขาทราบว่า เป็นพระอริยบุคคลชั้นนั้น ๆ เวลาที่ท่านแสดงธรรม หากว่ามีการกล่าวพาดพิงถึงโลกุตตร-ธรรม ท่านก็แสดงไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงอนุศาสน์ อย่างคนทั้งหลายผู้ศึกษา ย่อมรู้กันทั่วไปนั่นเอง แสดงเหตุและผลเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ก็โดยหลักการที่เป็นสาธารณะ ไม่มีการนำตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับความรู้นั้น ทำนองอย่างนี้ ว่า "ที่อาตมา

รู้เห็นมา ก็เป็นอย่างนี้แหละ", หรือว่า "คนที่มิได้สัมผัสมาด้วยตนเองจริง ๆ จะพูดไม่เหมือนอย่างที่อาตมาพูดให้ฟังนี้หรอก", หรือว่า "กิเลสแบบนี้ไม่มีแก่อาตมาเด็ดขาดแล้ว" อย่างนี้ เป็นต้น ก็ถ้าหากว่า ประกาศให้ผู้คนเข้าใจว่า ตนเป็นพระอริยบุคคล ก็แสดงว่าไม่ได้เป็นจริง และอาจต้องอาบัติขั้นปาราชิกทีเดียว ก็การโอ้อวดคุณธรรม เป็นพฤติกรรมของผู้เป็นปุถุชนเท่านั้น ไม่ใช่ของท่านผู้เป็นพระอริยบุคคล

มีเรื่องว่า ชายชราคนหนึ่ง ศรัทธาเลื่อมใสในพระเถระรูปหนึ่ง ที่ตนพบเห็นอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน ว่าท่านผู้นั้นเป็นผู้สำรวมเรียบร้อยเสียยิ่งนัก ทั้งทางกายทั้งทางวาจา จึงคอยปรนนิบัติรับใช้ท่านอยู่ตลอดเวลา คอยปัดกวาด เช็ดถูเสนาสนะของท่าน เวลาท่านออกเที่ยวบิณฑบาต ก็คอยเดินตามหลังท่านเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ถนนหนทาง และปกป้องอันตรายที่อาจจะเกิดเพราะสุนัขดุ เป็นต้น อยู่ใกล้ชิดท่านมานาน ก็หาคลายความเลื่อมใสนับถือไม่ แม้แต่น้อย ปลงใจว่า พระคุณเจ้ารูปนี้ มีแต่พฤติกรรมที่น่ากราบไหว้ มีอิริยาบถสำรวมเรียบร้อยตลอดเวลา ทั้งต่อหน้าทั้งลับหลังผู้คน คราวหนึ่ง กำลังมีจิตชื่นชมในอิริยาบถ ในวัตรปฏิบัติของพระเถระอยู่นั่นเทียว ก็เกิดถามพระเถระขึ้นมาว่า "ท่านผู้เจริญ ผู้ที่เขาเรียกว่า 'พระ

อรหันต์ พระอรหันต์' นั้น คือใครขอรับ?" พระเถระตอบว่า "คนแก่บางคน ต่อให้เดินตามพระอรหันต์ไปทุกฝีก้าว ก็ไม่รู้หรอกว่า ผู้ที่เราเดินตามอยู่นี้ คือพระอรหันต์ ความเป็นพระอรหันต์รู้ได้ยาก อย่างนี้" ก็แล พระเถระรูปนี้ ท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์นานมาแล้วเทียว นี้ คือความมักน้อยในอธิคม ก็ความมักน้อยในอธิคมนี้ เป็นความมักน้อยของพระอริยบุคคลเท่านั้น ไม่สาธารณะด้วยปุถุชน แม้ว่าเป็นผู้มักน้อยตามปกติ เพราะปุถุชนไม่มีอธิคม

บุคคลผู้มักน้อยมี ๔ จำพวก ตามประการดังกล่าวมานี้

ก็ **อานิสงส์แห่งความมักน้อย** นั้น มีหลายอย่าง เช่นว่า

- บุคคลผู้มักน้อยย่อมมีชีวิต (ความเป็นอยู่) ที่เรียบร้อย สงบสุข ไม่ดิ้นรนเดือดร้อนอยู่ด้วยการแสวงหา
- บุคคลผู้มักน้อย ย่อมมีเวลาเพียงพอในการทำประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ทั้งประโยชน์ตนทั้งประโยชน์ผู้อื่น (ถ้าหากเป็นฆราวาสก็ย่อมมีเวลาบริหารครอบครัวได้ด้วยดี)
- บุคคลผู้มักน้อย ย่อมเป็นที่รักของคนทั้งหลาย โดยเกี่ยวกับความเป็นคนไม่มักขอ เพราะว่า คนมักขอย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของผู้อื่น

- ภิกษุผู้มักน้อยไม่มากด้วยข้อเรียกร้องต้องการ ย่อมเป็นอยู่ง่าย เพราะฉะนั้น ผู้คนจึงยินดีต้อนรับด้วยปัจจัย ๔ ถ้าเป็นฆราวาสก็ย่อมเป็นที่รักใคร่ของผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชา เป็นเหตุให้มีการงานมั่นคง.

- ภิกษุผู้มักน้อย ผู้ไม่ประกาศ ไม่แสดง ไม่กล่าวถึงคุณธรรมแม้ว่ามีจริงของตน ย่อมเป็นคนสงบเสงี่ยม มีโสรัจจะ เพราะฉะนั้น เพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ผู้มีคุณสูงส่ง ผู้ตั้งอยู่ในฐานะแห่งครู ย่อมยินดีอนุศาสน์

- บุคคลผู้มักน้อย เพราะเหตุที่มิได้เป็นผู้มากด้วยการสะสมปัจจัยเครื่องอุปโภคบริโภค แสวงหามาเท่าที่จำเป็น เพราะฉะนั้นในเวลาใกล้ตาย ย่อมเป็นผู้มีจิตสงบ ไม่ทุรนทุรายเสียดายข้าวของ ที่ตนจำต้องพลัดพรากไป

ฯลฯ

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นเนื้อหาสาระว่าด้วย ความมักน้อย.

สันตุฏฐิตา - ความสันโดษ

พึงทราบก่อนว่า อะไรคือความสันโดษ ความสันโดษ แปลว่า ความยินดีในของของตนก็ได้ ความยินดีในของที่มีอยู่ ก็ได้ อธิบายว่า เป็นความพอใจ ยอมรับในของที่ได้มาแล้ว หรือในของที่มีอยู่นั้น โดยเกี่ยวกับการพิจารณาเห็นว่า เท่านี้ ก็เพียงพอ เพื่อการยังชีวิตให้ดำเนินไปได้โดยสะดวก แล้วก็ ไม่ปรารถนาอื่นอีก

ความสันโดษนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกับความมักน้อยนั่นเอง คือ ผู้เป็นบรรพชิตนั่นเทียว สามารถประพฤติได้เต็มเปี่ยม บริบูรณ์ โดยประการทั้งปวง ส่วนผู้เป็นฆราวาสก็ประพฤติได้ เท่าที่ขอบเขตความเป็นฆราวาสจะอำนวยให้ได้เท่านั้น เพราะ ฉะนั้น จะขอกล่าวเกี่ยวกับฝ่ายบรรพชิต ก่อน

พึงทราบว่า ความสันโดษนั้น เป็นไปเกี่ยวข้องกับปัจจัย ๔ อย่างเดียว ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุดงค์เป็นต้น เหมือนอย่าง ความมักน้อย.

ท่านจำแนกประเภทของสันโดษไว้เป็น ๓ อย่าง อย่างนี้ คือ :

๑. **ยถาลาภสันโดษ** - ความสันโดษในปัจจัยตามที่ ได้มา

๒. **ยถาพลสันโดษ** ความสันโดษในปัจจัย ตามสมควรแก่กำลัง

๓. **ยถาสารุปปสันโดษ** ความสันโดษตามความเหมาะสม (แก่ฐานะของตน และของบุคคลอื่น)

ก็ความสันโดษทั้ง ๓ อย่างนี้ แต่ละอย่างเป็นไปเกี่ยวกับปัจจัย ๔ เพราะฉะนั้น ความสันโดษทั้งหมดจึง มี ๑๒ อย่าง

ภิกษุในพระศาสนานี้ ได้จีวรเนื้อดีก็ตาม เนื้อไม่ดีก็ตาม เห็นว่าใช้ได้ มีใจยินดียอมรับ ก็ใช้จีวรผืนนั้นนั่นแหละ เป็นเครื่องนุ่งห่ม ไม่ปรารถนาจีวรอื่นอีก แม้เขาถวายก็ไม่รับ แม้รับมาก็ไม่ใช่เพื่อใช้สอยเอง ทว่า นำไปสงเคราะห์ภิกษุรูปอื่นที่รู้อยู่ว่า ท่านขาดแคลนจีวร นี้ จัดเป็น **ยถาลาภสันโดษ** คือความสันโดษตามที่ได้มา คือ เท่าที่ได้มา ในจีวร ของภิกษุรูปนี้. ภิกษุผู้มีความสันโดษด้วยจีวร ย่อมไม่มีการสั่งสมจีวร เป็นชุด ๆ เพื่อประโยชน์แก่การไปอยู่ในสถานที่ที่แตกต่างกัน เช่น ชุดหนึ่งสำหรับการไปเที่ยวบิณฑบาต ชุดหนึ่งสำหรับไปในงานมงคล ชุดหนึ่งสำหรับการไปในงานอวมงคล อีกชุดหนึ่ง พิเศษ เป็นผ้าเนื้อดี มีสีดี มีราคาแพง สำหรับการไปในงานพระราชพิธี อย่างนี้ เป็นต้น มีเพียงชุดเดียวเท่าที่ครองอยู่นั้นเท่านั้น ไม่ว่า

ในเวลานั้นจะทำกิจอะไร อันเป็นกิจที่สงฆ์ควรทำ จึงเป็นผู้ไม่มีปลิโพธ (เรื่องกังวลใจ) เกี่ยวกับการเก็บรักษาจีวรเลย

ส่วนว่า เมื่อเกิดอาพาธ ความเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นก็ดี ร่างกายเกิดอ่อนเพลียไป เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ดี จีวรที่ใช้นุ่งห่มได้สะดวกตามปกติ เวลานี้เกิดใช้ไม่สะดวก เพราะความที่เป็นผ้าเนื้อหนาก็กลายเป็นผ้ามีน้ำหนักมากไป น้อมกายผลัดเปลี่ยนอิริยาบถลำบาก ไม่คล่องแคล่วเท่าที่ควร รวมความว่า ไม่เหมาะแก่สภาพร่างกาย การที่ภิกษุนำเอาจีวรผืนนั้นไปแลกเปลี่ยนกะของภิกษุรูปอื่นที่เบากว่า อย่างไม่แลเหลียวใส่ใจว่า จีวรของตนเป็นผ้าเนื้อดีมีค่ามากกว่า หรือว่า เป็นผ้าเนื้อเลวมีค่าน้อยกว่า ทว่า เล็งถึงความสะดวกในการใช้สอยที่เหมาะสมแก่สภาพร่างกายเป็นสำคัญ อย่างนี้ ชื่อว่า เป็น **ยถาพลสันโดษ** - ความสันโดษตามสมควรแก่กำลังในจีวรของภิกษุรูปนี้

อนึ่ง ภิกษุเกิดเป็นไข้หนาวสั่น ทั้งมีเสนาสนะตั้งอยู่ในบริเวณที่มีอากาศหนาวเย็น จีวรที่นุ่งห่มอยู่เป็นปกติประจำนั้นเป็นผ้าเนื้อบางไป ไม่เหมาะแก่สภาพร่างกายของภิกษุผู้ป่วยไข้อันอาจทำให้ไข้กำเริบหรือรักษายาก การที่ภิกษุนำจีวรที่นุ่งห่มอยู่นั้น แลกเปลี่ยนกะภิกษุรูปอื่น ซึ่งนุ่งห่มผ้าเนื้อหนา เพื่อ

ประโยชน์แก่การป้องกันความหนาวเย็น และภิกษุรูปนั้นก็ประสงค์จีวรเนื้อบางอยู่ ก็จัดว่า เป็นยถาพลสันโดษ ของภิกษุรูปนี้เหมือนกัน.

ส่วน เมื่อภิกษุได้จีวรมีค่ามาก เป็นผ้าเนื้อดี ละเอียด ในสมัยก่อนมักจะเป็นผ้าที่ทอจากแคว้นกาสี เป็นต้น พอได้มาแล้ว ก็มาพิจารณาว่า จีวรผืนนี้เป็นผ้าที่มีค่ามาก เหมาะแก่พระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ผู้มีคุณของเรา เหมาะแก่อาจารย์ท่านโน้นซึ่งเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก เหมาะแก่อาจารย์ท่านโน้นซึ่งเป็นผู้แนะนำกรรมฐาน เป็นต้น ไม่เหมาะแก่เราหรอก ดังนี้แล้วก็น้อมถวายในท่านเหล่านั้น แลกเปลี่ยนเอาผ้าที่มีค่าน้อยกว่าของท่านมาครอง อย่างนี้ก็ดี หรือว่า เที่ยวบิณฑบาตทายกถวายผ้าจีวรผ้าเนื้อดีมีค่ามากมา พิจารณาเห็นว่า ตนเป็นพระอยู่ป่า อันการใช้ของดีมีค่าเช่นนี้ อาจมีภัยอันตรายที่เกิดจากพวกโจร ดังนี้ เป็นต้นแล้ว ก็ถวายผ้าผืนนั้นแก่ภิกษุผู้อยู่ตามละแวกบ้านผู้ขาดจีวรไป ตนเองรับเอาจีวรเนื้อเลวมีค่าน้อยของท่านมาครองแทน แม้อย่างนี้ก็ดี ก็ชื่อว่า เป็น **ยถาสารุปปสันโดษ** - ความสันโดษตามความเหมาะสม ในจีวรของภิกษุรูปนี้ทั้งสิ้น

แม้เกี่ยวกับบิณฑบาตอาหารหวานคาว ก็พึงทราบความตามทำนองเดียวกัน อย่างนี้ ว่า:

เมื่อภิกษุได้บิณฑบาตอย่างเลว ๆ ทราม ๆ มา บางทีก็ดูเหมือนเป็นของค้างของเหลือจากวันก่อน เป็นต้น ที่คนจัณฑาลหรือคนอัตคัดยากจนอนาถามีศรัทธาน้อมนำมาถวาย ก็ตาม ที่ประณีต ถึงพร้อมด้วยรส อย่างที่พวกราชามหาอำมาตย์ หรือพวกคนมีศักดิ์ใหญ่ มั่งคั่งร่ำรวย ถึงพร้อมด้วยทรัพย์ น้อมนำมาถวายก็ตาม เมื่อเห็นอยู่ว่า ใช้บำบัดความหิว ทำชีวิตให้ดำเนินต่อไปได้ด้วยกัน ก็มองไม่เห็นความแตกต่างกันแห่งบิณฑบาตทั้ง ๒ โดยเกี่ยวกับว่า อย่างหนึ่งเลว อย่างหนึ่งประณีต ไม่ทำความยินร้ายในอาหารที่เลวกว่าให้เกิดขึ้น ไม่ทำความยินดีในอาหารที่ประณีตกว่าให้เกิดขึ้น ได้อย่างไรก็พอใจอย่างนั้นไม่แสวงหาอื่นอีก นี้ คือความสันโดษที่ชื่อว่า **ยถาลาภสันโดษ** ในบิณฑบาต ของภิกษุรูปนี้. ภิกษุผู้ไม่มีความสันโดษข้อนี้ได้บิณฑบาตมาแล้ว ทีแรกก็ยินดีอยู่ แต่เมื่อเห็นบิณฑบาตของภิกษุรูปอื่นแล้ว เกิดความเห็นว่า บิณฑบาตของภิกษุรูปนั้นดีกว่าของตน ก็หมดความยินดีพอใจในบิณฑบาตของตนไปเกิดความดำริจะแสวงหาบิณฑบาตที่คิดว่าดีกว่า ต่อไปอีกย่อมเห็นบิณฑบาตที่ภิกษุอื่นได้ว่า ดีกว่าที่ตนได้อยู่เสมอ จึงมี

แต่ความยินดียินร้ายในบิณฑบาตครอบงำจิตทุกครั้งที่เที่ยวแสวงหาบิณฑบาต ส่วน ภิกษุผู้สันโดษมิได้เป็นเช่นนั้นเลย.

ส่วน ถ้าหากว่า ภิกษุเกิดอาพาธ ความเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้น กำลังไฟธาตุย่อยอาหารอ่อนไป ไม่อาจย่อยอาหารที่เที่ยวบิณฑบาตหามาได้ ด้วยดี หรือว่า บิณฑบาตที่ได้มานั้นแสลงต่อโรค ภิกษุรูปนั้นนำไปแลกเปลี่ยนกะภิกษุรูปอื่นที่เห็นว่าบิณฑบาตของท่านจะย่อยง่ายกว่า หรือว่า ไม่แสลงต่อโรค โดยไม่คำนึงถึงรส ไม่คำนึงถึงความเลวหรือประณีตกว่ากันแห่งบิณฑบาตทั้ง ๒ ภิกษุรูปนี้ก็ชื่อว่า เป็นผู้มี **ยถาพลสันโดษ** ในบิณฑบาต.

ก็ถ้าหากว่า บิณฑบาตอาหารหวานคาวที่ได้มานั้น ดีประณีต เป็นของที่พระราชาถวาย ที่ราชมหาอำมาตย์ ที่คนมั่งคั่งถึงพร้อมด้วยทรัพย์เป็นต้น ถวาย ภิกษุเล็งเห็นว่า บิณฑบาตนี้ควรแก่ภิกษุผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ ควรแก่พระอาจารย์ เป็นต้นแล้วนำไปน้อมถวายในท่านเหล่านั้น ตนเองรับเอาบิณฑบาตที่เลวกว่าของท่านมาฉัน อย่างนี้ ชื่อว่า เป็น **ยถาสารุปปสันโดษ** ในบิณฑบาตของภิกษุรูปนี้.

จะขอกล่าวเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย บ้าง เขาชี้แนะให้ภิกษุอยู่ในเสนาสนะหรือกุฏิหลังไหนก็ตาม ภิกษุ เมื่อจะยินดีอยู่หลังนั้น

ไม่มีจิตเลือกสถานที่อยู่แห่งใหม่ นอกจากจะเห็นว่า กุฏิหลังที่เขาชี้แนะให้นี้ ไม่สะดวกแก่การเจริญธรรม ไม่สะดวกแก่การประกอบธุระในพระศาสนา เพราะอยู่ใกล้หมู่คนมากเกินไป เป็นต้น ก็ขอเปลี่ยนเป็นหลังอื่น ได้หลังอื่นตามที่เขาชี้แนะให้แล้ว เห็นว่าสะดวกแก่การเจริญธรรมดีแล้ว ก็ยอมรับหลังนั้น อย่างนี้ ชื่อว่า เป็น **ยถาลาภสันโดษ** ในเสนาสนะของภิกษุรูปนี้ อนึ่ง พระสงฆ์ผู้สันโดษย่อมยินดีอาคารที่ใช้ทำกิจของสงฆ์ร่วมกัน คือ โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญที่มีอยู่เก่าแก่ แต่ยังใช้การได้ มากกว่าจะให้เขาสร้างขึ้นมาใหม่ แม้ว่ามีภาระต้องบูรณะซ่อมแซมเป็นระยะ ๆ ก็ตาม.

ก็แต่ว่า พอเข้าไปอาศัยอยู่ในเสนาสนะ ตามที่เขาชี้แนะให้แล้ว ต่อมาเกิดโรคภัยไข้เจ็บอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น เสนาสนะหลังนั้น เกิดเป็นเสนาสนะที่ไม่เป็นสัปปายะ (ไม่เป็นที่สะดวก) เพราะมีลมโกรกแรงเกินไป เป็นต้น เป็นอุปสรรค แก่การรักษาโรค ก็ขอแลกเปลี่ยนสถานที่อยู่กะภิกษุอื่น ที่เห็นว่าเหมาะแก่การรักษาโรคมากกว่า ไม่คำนึงถึงความเป็นสถานที่ดีหรือเลวทำนองอื่นเลย อย่างนี้ ชื่อว่า **ยถาพลสันโดษ** ในเสนาสนะ ของภิกษุรูปนี้

ส่วน ถ้าหากว่า เสนาสนะตามที่เขาจัดให้ชี้แนะให้ภิกษุพำนักแต่แรกนั้น เป็นเสนาสนะใหญ่โตโอ่โถง ภิกษุเห็นว่า การที่ตนจะเข้าไปอยู่อาศัยตามลำพังเพียงผู้เดียว ไม่สมควร อย่างนี้แล้วก็แลกเปลี่ยนเสนาสนะกะภิกษุรูปอื่นซึ่งเป็นอาจารย์ผู้มีลูกศิษย์มาเรียนธรรมมากมาย และเสนาสนะหรือกุฏิของท่านก็เล็กคับแคบเกินไป ไม่เหมาะ ไม่สะดวกในการใช้เป็นที่มาเรียนธรรมพร้อม ๆ กันอย่างนั้น อย่างนี้ ชื่อว่าเป็น **ยถาสารุปปสันโดษ** ในเสนาสนะ ของภิกษุรูปนี้.

ส่วน เกี่ยวกับยารักษาโรคหรือเภสัช นั้น ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตได้เภสัชอย่างใดอย่างหนึ่งมา เห็นว่า ใช้รักษาโรคที่เป็นอยู่นั้นได้แล้ว ก็พอใจยานั้น ไม่แสวงหายาอื่นอีก อย่างนี้ชื่อว่าเป็น **ยถาลาภสันโดษ** ในเภสัชของภิกษุรูปนั้น ภิกษุผู้สันโดษในเภสัชย่อมยินดีเภสัชสมอดองน้ำมูตรเน่าที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่า เป็นยอดเภสัช เกี่ยวกับว่า เป็นเภสัชที่หาได้ง่าย มีค่าน้อย แต่ใช้รักษาโรคได้ดี.

ส่วน ถ้าหากว่า เที่ยวบิณฑบาตได้เภสัชมา เห็นว่าแม้เป็นยามีค่ามากแต่ไม่เหมาะสมแก่โรคที่เป็นอยู่ ก็นำไปแลกเปลี่ยนกะภิกษุรูปอื่นที่มียาที่เหมาะสมกว่า และภิกษุรูปนั้นก็ต้องการยาอย่างนี้อยู่ มอบยาที่มีค่ามากกว่าของตนให้แก่ภิกษุ

รูปนั้นไป อย่างนี้ ชื่อว่า เป็น **ยถาพลสันโดษ** ในเภสัชของภิกษุรูปนี้ แม้การที่ภิกษุ ได้ยามาแล้ว เห็นว่า ไม่เหมาะสมแก่โรคที่เป็นอยู่ มอบยานั้นแก่ภิกษุรูปอื่นไปอย่างเดียว ภิกษุรูปนั้นไม่มียาที่เหมาะสมให้แลกเปลี่ยน ตนเองเที่ยวบิณฑบาตหายาที่เหมาะสมใหม่ต่อไปอีก อย่างนี้ ก็ยังคงเป็น ยถาพลสันโดษนั่นแหละ

ส่วน ถ้าหากว่า เที่ยวบิณฑบาตได้เภสัชที่ประณีต ที่พระราชา ที่ราชมหาอำมาตย์ หรือคนมั่งคั่งร่ำรวยถึงพร้อมด้วยทรัพย์ถวาย เห็นว่า ยาดีมีค่ามีราคาอย่างนี้ ควรแก่ท่านผู้มีคุณประเสริฐ คือ พระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ ของเรา ควรแก่ท่านผู้โน้นซึ่งเป็นผู้ทรงพระไตรปิฎก เป็นต้น แล้วนำยานั้นไปน้อมถวายในท่านเหล่านั้น ตนเองรับเอาเภสัชที่มีค่าน้อยของท่านมาแทน หรือแม้ขณะนั้นท่านไม่มียาให้แลกเปลี่ยน มอบถวายให้ท่านแล้ว ก็เที่ยวบิณฑบาตหาเอาใหม่ อย่างนี้ ชื่อว่าเป็น **ยถาสารุปปสันโดษ** ในเภสัชของภิกษุรูปนี้ นี้ คือความสันโดษในปัจจัย ๔ ของพระภิกษุ

ส่วน สำหรับผู้เป็นฆราวาส ถ้าหากว่าประกอบอาชีพที่สุจริต อย่างมีความขยันหมั่นเพียรในอาชีพ งานหนักก็เอางานเบาก็สู้ ได้ผลตอบแทนเท่าไรก็ยินดีเท่าที่ได้นั้นก่อน ในเมื่อ

ยังไม่มีโอกาสที่ดีกว่านั้น ไม่ทุ่มเทเวลาไปในการแสวงหาเงินทองแต่อย่างเดียว จนแทบไม่มีเวลาพักผ่อนเพียงพอ ก็ชื่อว่าเป็น**ยถาลาภสันโดษ** สำหรับฆราวาส

ฆราวาสผู้สันโดษย่อมรู้จักขอบเขตการแสวงหารายได้ตามความจำเป็นของตนและครอบครัว มุ่งหมายเพียงแค่ว่า ให้มีเงินทองไว้จับจ่ายใช้สอยเพียงพอ ไม่อัตคัดขัดสนเท่านั้น หากมีเหลือจากที่ใช้จ่ายไปตามความจำเป็นแล้วนั้น ก็เก็บไว้ เตรียมไว้สำหรับใช้ในคราวคับขัน หรือบำบัดอันตรายอย่างอื่นที่อาจมี เช่น ในคราวที่ตนหรือคนในครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นต้น รวมทั้งเตรียมไว้สำหรับใช้ในการบุญบ้าง ค่อย ๆ เก็บสะสมทรัพย์ที่หามาได้ไปเรื่อย ๆ ผู้ที่ไม่มียถาลาภสันโดษ ย่อมเป็นผู้ย่อท้อต่อความขยันหมั่นเพียรในการค่อย ๆ เก็บสะสมทรัพย์ทีละเล็กละน้อย เพราะฉะนั้นเมื่อมีเหตุการณ์มายั่วยวนให้ประพฤติทุจริต ก็ย่อมประพฤติทุจริตนั้นได้ง่าย เป็นเหตุให้ได้รับโทษเพราะการประพฤติทุจริตของตน เดือดร้อนกันไปทั้งครอบครัว หรือไม่ก็ไม่มีอิสระในการดำเนินชีวิตของตนเท่าที่ควร โดยเกี่ยวกับคอยระมัดระวังไม่ให้ความประพฤติชั่วของตนเป็นที่ปรากฏ ทั้งจะมีแต่ความไม่สบายใจเกี่ยวกับการคอยระแวงว่า คนอื่นจะสงสัยหรือรู้เห็นการกระทำของตน.

อนึ่งแม้ว่าจะสามารถสร้างฐานะให้มั่นคงได้แล้วก็ตาม แต่เมื่อเป็นคนไม่รู้จักพอ ก็มีแต่จะใช้เวลาไปในการแสวงหาทรัพย์อย่างเดียว มองเห็นอยู่แต่เพียงอย่างเดียวว่า เงินทองเท่านั้น เป็นของประเสริฐสุดในโลก แล้วก็ตั้งหน้าตั้งตาแสวงหาต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็เท่ากับว่า ยังเป็นคนที่ขาดแคลนอยู่นั่นเอง ถ้าหากว่าไม่ขาดแคลน ทว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยทรัพย์แล้ว ไฉนยังแสวงหา เอาจริงเอาจังอยู่อย่างนั้นเล่า ต่างอะไรกับคนยากจนไร้ทรัพย์ทั้งหลายเล่า เพราะฉะนั้น การที่มีแล้วรู้จักพอนั่นแหละ จึงจะนับว่า เป็นคนรวยแท้จริง แม้พระพุทธเจ้าก็ตรัสไว้แล้วว่า **สนฺตุฏฺฐี ปรมํ ธนํ** - ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง อีกอย่างหนึ่ง เงินทองนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบันนี้เท่านั้น เมื่อทุ่มเทเวลาทั้งหมดไปในการแสวงหาเงินทองแล้ว จะมีเวลาที่ไหนทำประโยชน์ที่ยิ่งกว่านี้อีกเล่า.

ส่วน เกี่ยวกับ **ยถาพลสันโดษ** นั้นก็คือการที่เหนื่อยแล้ว หรือเกิดล้มป่วยขึ้น ถ้างานนั้นเป็นงานหนัก ก็หยุดพักไว้ก่อน ทำแต่งานเบา ๆ เท่าที่พอจะทำได้ หรือว่ารักษาไข้ให้หายเสียก่อน แล้วจึงค่อยประกอบต่อไป ไม่พยายามฝืนกายที่บอบช้ำทำงานหนัก ซึ่งอาจทำให้ไข้หนักเสียจนหมดทางรักษา

อนึ่ง แม้ความเป็นผู้รู้จักประมาณกำลังความสามารถในการรับเอาตำแหน่งหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ก็สงเคราะห์เข้าในยถาพลสันโดษ เหมือนกัน นั่นก็คือ ได้พิจารณารอบคอบแล้วเห็นว่าตนมีกำลังความสามารถจะรับผิดชอบหรือบริหารการงานนั้น ๆ ในตำแหน่งนั้นได้ด้วยดี ไม่เกิดความบกพร่องเสียหายขึ้นจึงจะรับเอา ถ้าไม่อาจอย่างนั้นก็ไม่ยินดีรับเอา ทว่า ยินดีพอใจในตำแหน่งเดิมที่สามารถบริหารงานได้ด้วยดีอยู่แล้ว อย่างนี้เป็นต้น.

ส่วนว่า ฆราวาสผู้ใดผู้หนึ่ง ได้ของดีมีค่ามีราคามากมาเห็นว่าควรแก่ท่านผู้มีคุณทั้งหลาย คือมารดา บิดา ครูอาจารย์เป็นต้น ก็น้อมนำเอาของเหล่านั้นไปมอบบูชาในท่านเหล่านั้นตนยินดีใช้ของที่เลวกว่าอันเดิมของตนนั่นเอง อย่างนี้ ชื่อว่า **ยถาสารุปปสันโดษ** ของฆราวาสผู้นี้

อีกอย่างหนึ่ง แม้ความเป็นผู้รู้จักประมาณฐานะของตนในการเป็นการอยู่ที่เหมาะสมแก่ฐานะ ไม่เกินเลยฐานะ ก็ชื่อว่าเป็น **ยถาสารุปปสันโดษ** นั่นเทียว

ก็ **อานิสงส์ของความสันโดษ**นี้ มีหลายอย่าง เช่นว่า

- ภิกษุผู้สันโดษย่อมเป็นผู้ที่ปัจจัย ๔ หรือลาภสักการ ไม่อาจทำใจให้หวั่นไหวได้

- ย่อมเป็นผู้ที่ใคร ๆ เลี้ยงง่าย ตระกูลทั้งหลายยินดีสงเคราะห์ตัวท่านเองก็สงเคราะห์ตระกูลได้เสมอหน้ากัน.

- เข้าไปสู่ตระกูลใดก็ตาม แม้เป็นตระกูลที่มั่งคั่งถึงพร้อมด้วยทรัพย์ ก็ไม่มีจิตติดข้องในตระกูลนั้น ดุจพระจันทร์ แม้เข้าไปในเมฆหมอก ก็ไม่ติดในเมฆหมอกฉะนั้น

- เมื่อไม่มีจิตติดข้องในวัตถุกาม (ลาภสักการ) ที่ได้มา กิเลสกาม (ตัณหา) ก็ไม่กำเริบ ชื่อว่าปฏิบัติอนุโลมต่อปฏิปทาละตัณหา

- สิกขาบทหลายข้อทีเดียว ที่ภิกษุอาจละเมิดเพราะความไม่สันโดษ ภิกษุผู้สันโดษ ย่อมอยู่ห่างไกลจากการล่วงละเมิดสิกขาบทเหล่านั้น

ฯ ล ฯ

ส่วน สำหรับผู้เป็นฆราวาส

- ฆราวาสผู้สันโดษ ย่อมมีความเป็นอยู่ที่ราบรื่นเป็นสุขในปัจจุบัน ด้วยสุขคือความเป็นผู้จักพอ

- ย่อมมีความเป็นอิสระในชีวิตความเป็นอยู่ เพราะความปราศจากหนี้สิน

- ย่อมเป็นผู้ไม่ประพฤติทุจริต เพราะความเป็นผู้ไม่รู้จักพอ หรือ เพราะความเห็นแก่ได้

- เป็นผู้มีอัธยาศัยอ่อนโยน เหมาะแก่การฝึกในธรรมของบัณฑิต

- บุคคลผู้ไม่สันโดษ ย่อมมีความเดือดร้อนใจเป็นนิตย์ เกี่ยวกับเห็นของของคนอื่นดีกว่าของตนอยู่เสมอ ฉันใด บุคคลผู้สันโดษหาเป็นฉันนั้นไม่

- บุคคลผู้สันโดษ เป็นผู้มีความยึดมั่นเบาบาง เพราะฉะนั้น ในเวลาใกล้ตาย ความกลัวต่อความพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่ชอบใจ ย่อมไม่เกิดมาครอบงำจิต ตายไปย่อมเข้าสู่สุคติโลกสวรรค์

เนื้อหาสาระเกี่ยวกับความสันโดษ ก็มีตามประการดังกล่าวมานี้

ความต่างกันแห่งความมักน้อย กับความสันโดษ

เพราะเหตุที่ความมักน้อยและความสันโดษแม้เป็นธรรมคนละอย่างกัน ก็เป็นไปด้วยกันเสมอ โดยอาการที่เกื้อกูลกัน เพราะฉะนั้น คำพูดที่กล่าวถึงความมักน้อย ย่อมเป็นคำพูดที่กล่าวพาดพิงถึงความสันโดษด้วยเสมอ และเช่นเดียวกัน คำพูดที่กล่าวถึงความสันโดษ ก็ย่อมเป็นคำพูดที่กล่าวพาดพิงถึงความมักน้อยด้วยเสมอ เพียงแต่ว่าในคราวนั้น กล่าวหมายเอาอะไร

เป็นสำคัญเท่านั้น เพราะฉะนั้น ท่านผู้ใคร่รู้ พึงทราบอย่างนี้ว่า ความมักน้อยและความสันโดษ แม้ว่าโดยสภาวธรรม ก็เป็นสภาวธรรมอย่างเดียวกัน คือ **อโลภเจตสิก** (อโลภะ = ธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อโลภะ) ก็จริง ถึงกระนั้น ก็มีความแตกต่างกันโดยกาลที่เป็นไป คือ **ความมักน้อย เป็นไปในคราวที่แสวงหา** ส่วน **ความสันโดษ เป็นไปในคราวที่ได้มาแล้ว** คืออย่างไร ?

ขอยกพระภิกษุเป็นนิทัสสนะ เวลาท่านเที่ยวบิณฑบาตไป ยังมิได้โภชนะ ความประสงค์ในใจท่านย่อมมีเพียงเท่านี้ว่า "ด้วยการเที่ยวแสวงหาบิณฑบาตไปนี้ เราจักได้อาหารมาประทังชีวิต กำจัดความหิวให้สิ้นไปได้ ทำอัตภาพให้ดำเนินไปได้" ดังนี้เท่านั้น ไม่มีความคิดว่า จะได้โภชนะมาก ๆ หรือโภชนะดี ๆ จากตระกูลนั้น ตระกูลนี้ พึงทราบว่า ธรรมที่เป็นไปในระหว่างนี้คือความมักน้อย และเมื่อได้โภชนะอาหารหวานคาวมาแล้ว ดีเลวอย่างไรไม่เป็นประมาณ เห็นว่าเพียงพอแก่การกำจัดความหิว ทำอัตภาพให้เป็นไปได้ในวันนั้นแล้ว ก็ไม่คิดแสวงหาเพิ่มอีก ธรรมที่เป็นไปในคราวนี้ คือ ความสันโดษ

อนึ่ง ในคราวแสวงหา ถ้าหากว่าเป็นผู้มากด้วยความต้องการจะได้มาก หรือจะได้ของดี ๆ ก็ชื่อว่า มากด้วยตัณหา

ก็ในคราวนั้นนั่นแหละ หากมีความมักน้อย ตัณหาที่ต้องการมาก ๆ ต้องการแต่ของดี ๆ ก็ย่อมไม่เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า **ความมักน้อยเป็นปฏิปักษ์ต่อตัณหา**

ส่วน ในคราวที่ได้มาแล้ว บุคคลทั่วไปย่อมเกิดอุปาทาน (ความยึดมั่น) ซึ่งก็คือตัณหาที่มีกำลังมากขึ้นนั่นเอง ว่า "นี่ของเรา" และเมื่อยึดมั่นอย่างนี้แล้ว ก็จะเกิดความหวงแหนในข้าวของนั้น เป็นเหตุให้ไม่เกิดความคิดจะเจือจานอนุเคราะห์ภิกษุรูปอื่นผู้ยังขาดแคลน ก็แต่ถ้าหากว่า เป็นผู้มีปกติสันโดษก็จะไม่เป็นอย่างนี้ ย่อมพร้อมในอันที่จะอนุเคราะห์ผู้อื่นเสมอ เพราะความที่ไม่ยึดติดนั้นนั่นแหละ เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า **ความสันโดษเป็นปฏิปักษ์ต่ออุปาทาน**

สิ่งที่บุคคลไม่ควรสันโดษ

สิ่งที่บุคคลไม่ควรสันโดษ คือไม่ควรรู้จักพอ ก็มีอยู่ เพราะมีพระดำรัสตรัสไว้อย่างนี้ ว่า :

เทฺวเม ภิกฺขเว ธมฺมา, กตเม เทฺว? อสนฺตุฏฺฐิตา จ กุสเลสุ ธมฺเมสุ อปฺปฏิวาณิตา จ ปธานสฺมึ [๑] แปลว่า "ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๒ อย่างเหล่านี้ มีอยู่, ๒ อย่าง

---

[๑] องฺ. ทุก. ๒๐/๑๑๙

อะไรบ้าง ? ได้แก่ **ความไม่สันโดษ** ในกุศลธรรมทั้งหลาย และความไม่หยุดยั้งในความเพียร" ดังนี้.

ก็คำว่า **ความไม่สันโดษในกุศลธรรมทั้งหลาย** ได้แก่ ความเป็นผู้ไม่รู้จักพอ ไม่รู้จักอิ่ม ในการเจริญกุศลธรรมทั้งหลายนั่นเอง เพราะขึ้นชื่อว่า กุศล ย่อมเป็นของควรปลูกฝัง ทำให้งอกงามยิ่ง ๆ ขึ้นไป จับตั้งแต่กุศลชั้นต่ำ ๆ ไปสู่กุศลชั้นสูง ๆ ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนกว่าจะบรรลุอรหัตตมัคคกุศล สำเร็จเป็นพระ-อรหันต์กันไป ในคำนี้ แม้จะตรัสหมายเอาอธิกุศล (กุศลที่ยิ่งกว่ากุศลธรรมดา คือ เป็นกุศลที่นำออกจากทุกข์ในวัฏฏะ) เป็นสำคัญ ถึงกระนั้นก็พึงทราบว่า แม้กุศลอันเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในโลกนี้ และเพื่อการเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์หลังตายก็เป็นของควรประพฤติให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เหมือนกันนั่นเทียว

ส่วน คำว่า **ความไม่หยุดหย่อนความเพียร** มีความหมายว่า ไม่เลิกล้มความเพียรในการเจริญกุศลนั่นเอง เป็นคำกล่าวถึงเหตุที่ทำให้กุศลนั้น เพิ่มพูนยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพราะว่ากุศลนั้น จะเพิ่มพูนยิ่ง ๆ ขึ้นไปได้ ก็แก่บุคคลผู้ไม่เกียจคร้านไม่ท้อถอยในการปรารภความเพียรเท่านั้น

ตัวอย่างบุคคลผู้ต้องการเป็นคนมักน้อย แต่ไม่รู้จักความมักน้อยสันโดษ

ต่อไปนี้เป็นเรื่องตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า บุคคลบางคน แม้เห็นคุณค่าความมักน้อยสันโดษ ปรารถนาจะเป็นคนมักน้อยสันโดษ ก็ไม่อาจจะเป็นอย่างที่ปรารถนานั้นได้ เพราะเหตุที่มิได้เรียนรู้ให้เข้าถึงธรรมชาติที่แท้จริงของความมักน้อยและความสันโดษนี้

มีนักธุรกิจผู้ประสบความสำเร็จ มีฐานะมั่งคั่งร่ำรวยคนหนึ่ง เล่าให้ฟังว่า หลังจากที่เขาได้ฟังธรรมเรื่องความมักน้อยความสันโดษจากพระเถระผู้ใหญ่รูปหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดังด้านการแสดงธรรมและแต่งหนังสือธรรมะเผยแผ่ธรรม ก็รู้สึกซาบซึ้งมาก จึงพยายามปฏิบัติตนเป็นคนมักน้อยสันโดษตามที่ท่านแนะนำ และทำได้ติดต่อกันจนถึงปัจจุบันนี้ เมื่อคนที่ฟังถามว่า ทำอย่างไร ก็เล่าให้ฟังอย่างนี้ว่า เขามีบ้านช่องใหญ่โตหรูหรามาก บนที่ดินกว้างขวางหลายไร่ สิ้นเงินค่าก่อสร้างไปหลายสิบล้าน ใช้แต่เครื่องประดับบ้านที่เป็นของนอกราคาแพง พอได้ฟังเรื่องมักน้อยสันโดษแล้ว ก็เกิดความละอายแก่ใจ จึงสร้างบ้านหลังใหม่ เล็กกว่าหลังเดิมมาก ใช้เงินก่อสร้างเพียง ๘ แสนบาท อยู่ตามลำพังตัวเขากับภริยา พวกลูก ๆ

ต่างมีครอบครัวแล้วแยกไปอยู่ต่างหาก ส่วนบ้านหลังใหญ่นั้นก็ปิดไว้เฉย ๆ ให้พวกลูกจ้างซึ่งอยู่แยกไปต่างหาก คอยเข้าไปเช็ดถูทำความสะอาดเป็นระยะ ๆ เท่านั้น จะเปิดใช้ก็ต่อเมื่อมีงานสำคัญ เช่นวันเกิดตัวเขาเองหรือภริยาเท่านั้น เพื่อทำบุญหรือว่าใช้เป็นที่เลี้ยงต้อนรับแขกผู้มาเยี่ยมอวยพรซึ่งส่วนมากเป็นคนใหญ่คนโต คนสำคัญ รัฐมนตรี อธิบดี หัวหน้าพรรคการเมือง เป็นต้น ตลอดจนญาติมิตร เพื่อนนักธุรกิจด้วยกัน เวลาที่ไม่มีงานอะไร ๆ เป็นพิเศษดังกล่าวนี้ ก็ปิดเอาไว้เฉย ๆ อย่างนั้น ก็เป็นอันว่า นักธุรกิจผู้นี้ จะเป็นคนมักน้อยสันโดษในที่อยู่อาศัยได้ก็ด้วยการที่ต้องใช้เงินลงทุนเพื่อการนี้ถึง ๘ แสนบาท เพราะว่า ถ้าไม่ใช้เงินถึง ๘ แสนบาทเพื่อสร้างบ้านหลังเล็กกว่า ก็ไม่สามารถเป็นคนมักน้อยสันโดษได้ ยังเล่าให้ฟังอีกว่าเกี่ยวกับยานพาหนะนั้นก็เหมือนกัน ก่อนหน้านี้เขาใช้รถยนต์คันใหญ่หรูหรา โอ่อ่าราคาแพงมาก มีเศรษฐีในเมืองไทยนี้ไม่กี่คนเลยที่มีโอกาสเป็นเจ้าของ พอได้ฟังเรื่องมักน้อยสันโดษแล้ว ก็เกิดความละอายแก่ใจ จึงไปซื้อรถญี่ปุ่นคันเล็ก ๆ ราคาถูกเพียง ๕ แสนบาทเท่านั้น มาใช้ ก็เป็นอันว่า เขาจะเป็นคนมักน้อยเกี่ยวกับยานพาหนะได้ เขาก็ต้องใช้เงินลงทุนเพื่อการนี้ ๕ แสนบาท

พระเจ้าพิมพิสาร พระราชาแห่งแคว้นมคธ ทรงเป็นพระราชาที่พระพุทธเจ้าตรัสสรรเสริญว่า ทรงเป็นผู้มักน้อยสันโดษเป็นอย่างยิ่ง ก็แต่ว่า พระราชาผู้ทรงถึงพร้อมด้วยพระอิสริยยศ ทรงครอบครองแคว้นมคธกว้างใหญ่ไพศาล มีพระราชนิเวศน์ใหญ่โต อันประดับประดาด้วยทองคำ อัญมณี มีค่าหลากหลาย มีพระราชทรัพย์ ช้างทรงประเสริฐ ม้าทรงประเสริฐ รถทรงประเสริฐ มากมาย พรั่งพร้อมด้วยกองทัพ ๔ เหล่า แว่นแคว้นของพระองค์อุดมด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร พระองค์ทรงมีสมบัติทุกสิ่งทุกอย่างที่น่าต้องการ ซึ่งล้วนแต่เป็นของประณีตยิ่งควรแก่พวกกษัตริย์ แต่ ความมักน้อยสันโดษของพระองค์หาได้ทำให้พระองค์ต้องทรงสละทิ้งพระราชนิเวศน์เสด็จไปประทับอยู่ ณ กระท่อมปลายนาไม่ หาได้ทำให้พระองค์ต้องทรงเลิกการใช้รถทรง แล้วเสด็จดำเนินไปโดยพระบาท หรือโดยอาศัยรถรับจ้างไม่ พระองค์ทรงได้ชื่อว่า เป็นพระราชาผู้มักน้อยสันโดษ ก็เพราะความที่ ทรงพอพระทัยในพระราชสมบัติเท่าที่พระองค์ทรงมีอยู่แล้ว ที่บรรพกษัตริย์ของพระองค์ทรงสั่งสมสืบต่อกันมา ไม่ทรงเกิดความคิดที่จะยกทัพไปตีแว่นแคว้นอื่น เพื่อยึดเอามาเป็นสมบัติของพระองค์เอง แม้ทรงมีพระราชานุภาพยิ่งใหญ่ สามารถทำได้ตามที่ทรงมีพระประสงค์

และเพราะความที่ไม่ทรงยึดติดในพระราชทรัพย์ ความสะดวกสบาย พระองค์ผู้ทรงฝักใฝ่ในกัลยาณธรรม พอถึงวันอุโบสถ จะเสด็จไปถืออุโบสถที่วิหาร ประทับบรรทมที่วิหาร โดยมีเพียงเตียงหินเป็นที่ประทับบรรทม มีลูกมะพร้าวห่อผ้าเป็นหมอนรองพระเศียร

บัณฑิตพึงทราบว่า ความมักน้อยและความสันโดษหาได้เนื่องอยู่กับราคาของใช้ เครื่องอุปโภคบริโภคไม่ ว่า ถ้าใช้ของราคาถูก ทำในประเทศก็เป็นอันว่า มีความมักน้อยสันโดษความจริง ควรพิจารณากันที่ความสะดวกความเหมาะสมในการใช้งาน ความคงทนใช้งานได้นาน เป็นต้น เป็นสำคัญ ถ้าของที่ทำในประเทศ ราคาถูกด้วย คงทนถาวรด้วย เหมาะสมต่อการใช้งานด้วย ก็น่าจะใช้ของที่ทำในประเทศอันนี้แหละ เท่ากับได้อุดหนุนสินค้าไทยด้วย แต่ถ้าหากว่า ไม่เป็นอย่างนั้น เช่นว่าไม่คงทนถาวรเอาเลย ต้องเปลี่ยนใหม่หาซื้อใหม่บ่อยเกินไปอย่างนี้ แม้มีราคาถูก ก็ไม่น่าจะซื้อหามาใช้ เทียบกับของทำในต่างประเทศซึ่งมีราคาแพงกว่าแล้ว ใช้ของนอกจะประหยัดกว่าเพราะคงทนใช้ได้นานกว่า อย่างนี้ เป็นต้น เพราะฉะนั้น ความเป็นคนมักน้อยสันโดษ จึงไม่เกี่ยวกับการใช้ของถูก ของแพงแต่ประการใด แม้เกี่ยวกับอาหารการกินก็อย่างนั้นเหมือนกัน

การเข้าไปรับประทานอาหารในภัตตาคารซึ่งมีราคาแพงไม่อาจจะกล่าวได้ว่า เป็นเพราะขาดความมักน้อยสันโดษ ในเมื่อเวลานั้นหิวอยู่ และไม่มีร้านอาหารอื่น ๆ ให้เลือกเกี่ยวกับราคาที่สมควรสะอาดสมควรบริโภค เป็นต้น

พึงทราบว่า คนที่จะซื้อหาอะไร ๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นของกินหรือของใช้ ถ้าเพ่งถึงราคาเป็นสำคัญ ถ้าราคาถูกก็ยินดี ราคาแพงก็เมิน ทั้ง ๆ ที่ตนมีกำลังทรัพย์พอที่จะซื้อหาได้ นั้นไม่ใช่คนมีความมักน้อยสันโดษหรอก ที่แท้แล้วเป็นคนเล็งเห็นสาระในเงินทองมากเกินไปเท่านั้น เห็นสาระเสียจนกระทั่งว่าถึงคราวลำบาก ควรจ่าย ไม่ยอมจ่าย ยอมลำบากเดือดร้อนต่อไปอีก เมื่อเป็นอย่างนี้ เงินทองนั้น มีไว้เพื่อประโยชน์อะไร อนึ่ง เพราะความที่เห็นสาระของเงินทองทำนองอื่น นอกเหนือไปจากความเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก บำบัดความทุกข์ บรรเทาความเดือดร้อนนั่นเอง จึงไม่เกิดความคิดจะให้จะแบ่งปันแก่ผู้อื่น ซึ่งกำลังลำบากเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือ จึงเป็นผู้ที่เกิดบุญกิริยา แม้เพียงอย่างต่ำสุดคือทานเท่านั้นได้ยาก

เพราะฉะนั้น บัณฑิตผู้เห็นคุณค่าแห่งความมักน้อยและความสันโดษ พึงพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่ทำให้ความมักน้อยและความสันโดษ เกิดขึ้นเถิด

เหตุปัจจัยแห่งความมักน้อยและความสันโดษ

เป็นความจริงว่า ทั้งความมักน้อย ทั้งความสันโดษ ย่อมมีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้นเป็นอันเดียวกัน คือ การพิจารณาประโยชน์ของปัจจัย ๔ เครื่องอุปโภค บริโภค ตามความเป็นจริงเนือง ๆ ทำนองอย่างนี้ ว่า :

ประโยชน์ของเครื่องนุ่งห่ม ก็เพียงเพื่อได้อาศัยป้องกันความหนาวความร้อน ป้องกันเหลือบ ยุง สัตว์เสือกคลาน ป้องกันอวัยวะอันควรปกปิดไม่ให้เปิดเผยอันเป็นเหตุให้ไร้ยางอายเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อความสวยงามแต่ประการไร ถ้าเป็นฆราวาสจะมีการเพ่งถึงทรงถึงแบบกัน ถึงสีสันกันบ้าง ก็เกี่ยวกับการจะแต่งตัวให้เหมาะสมแก่กาล แก่สถานที่ที่จะเข้าไป เป็นต้นเท่านั้น

ประโยชน์ของอาหาร ก็เพียงเพื่ออาศัยกำจัดความหิว เพียงเพื่อทำชีวิตให้ดำเนินไปได้เท่านั้น หาใช่เพื่อความบันเทิงในรสชาติไม่ แม้มีการเลือกอาหารบ้าง ก็เกี่ยวกับคุณโทษที่พึงได้จากอาหารนั้น ๆ เช่นว่า เป็นเหตุให้เกิดโรค แสลงต่อโรคที่เป็นอยู่หรือไม่ เป็นต้นเท่านั้น ไม่มีการเพ่งถึงสิ่งที่พึงคิดว่าจะได้จากอาหารอื่น ๆ เช่นว่า ทำให้อวัยวะใหญ่น้อยอิ่มเอิบ ทำให้ผิวพรรณเปล่งปลั่ง เป็นต้น

ประโยชน์ของที่อยู่อาศัย ก็เพียงเพื่อป้องกันความหนาวความร้อน ป้องกันอันตรายที่เกิดจากลม ฝน แดด ป้องกันสายตาของผู้อื่นไม่ให้มองเห็นการทำกิจที่ควรปิดบัง ป้องกันแม้กระทั่งการหาช่องทางจะทำร้ายของสัตว์อื่น ผู้อื่น เท่านั้น ส่วน สำหรับฆราวาสผู้ครองเรือน แม้จะมีการตกแต่งทรวดทรงสีสันของที่อยู่อาศัยบ้าง ตามประสาคนครองเรือน บริโภคกาม ก็จัดทำพอประมาณ เรียบง่ายดูสะอาดตา ไม่หรูหรา โอ่อ่า ฟุ่มเฟือย เสียจนปิดบังประโยชน์ที่แท้จริงของที่อยู่อาศัย

ประโยชน์ของเภสัชหรือยา ก็เพียงเพื่อใช้รักษาโรค หรือป้องกันโรคที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของอากาศเป็นต้นเท่านั้น ผู้ที่มีความมักน้อยสันโดษในเภสัชจะไม่คำนึงถึงประโยชน์ หรือผลพลอยได้อื่น ๆ จากเภสัช เช่น ว่าจะช่วยให้เป็นหนุ่มเป็นสาว มีชีวิตอยู่ได้นาน เป็นต้น เป็นสำคัญเลยเทียว ฉะนี้แล

ผู้ใดก็ตาม คำนึงถึงประโยชน์ที่ควรจะได้ตามความเป็นจริงในปัจจัย ๔ เหล่านี้ ตามประการดังกล่าวมานี้ ผู้นั้นย่อมมีคุณธรรมคือความมักน้อยและความสันโดษนี้ ก่อตัวเกิดขึ้นในตน เพราะการพิจารณาประโยชน์ของปัจจัย ๔ ตามความเป็นจริง ย่อมเป็นปัจจัยเพื่อความเกิดขึ้นแห่งความมักน้อย และ

ความสันโดษ อันว่าผู้ใดก็ตาม ประสงค์ความเป็นคนมักน้อยสันโดษ แล้วทำโดยประการต่าง ๆ ด้วยความคิดว่า คนมักน้อยสันโดษต้องเป็นคนอย่างนี้ นั้น เขานั้น เมื่อไม่มีการคำนึงถึงประโยชน์ตามความเป็นจริงในปัจจัย ๔ เหล่านี้ อยู่เนือง ๆ แล้ว ความมักน้อยสันโดษของเขานั้น หาใช่ความมักน้อยสันโดษที่แท้จริงไม่ เพราะมิได้เกิดจากปัจจัยคือการพิจารณาประโยชน์ตามความเป็นจริง เป็นเพียงความสำคัญผิดของเขาเท่านั้น ความมักน้อย ความสันโดษเป็นคุณธรรมของจิตใจ ไม่ใช่สักว่าการกระทำอย่างนั้นอย่างนี้ทางกาย ทางวาจา ผิวเผินภายนอกเลย

เนื้อหาสาระเกี่ยวกับความมักน้อยและความสันโดษก็มีเพียงเท่านี้

จบ ปกิณณกธรรม เรื่อง ความมักน้อย และความสันโดษ

รายนามผู้บริจาคพิมพ์หนังสือ
ความมักน้อย และความสันโดษ

		บาท
๑.	คุณกนก พฤฒิวทัญญู	๑๐๐
๒.	คุณกนกรัตน์ ศิริพานิชกร	๒,๐๐๐
๓.	คุณกรรณิการ์ ศีตะจิตต์	๒๐๐
๔.	คุณกฤช แสงโชติไกร	๒๐๐
๕.	คุณกฤษฎาพร ฐิตินันท์	๕๐๐
๖.	คุณกฤษณา ไพศาล	๔๐๐
๗.	คุณกาญจนา แสงโชติไกร	๒๐๐
๘.	คุณกิ่งแก้ว ศิริพละ	๑๐๐
๙.	คุณกิตติพงศ์ ตั้งเจริญกิจกุล	๔๐๐
๑๐.	พญ.กุลชลี สุกัณหะเกตุ	๓๐๐
๑๑.	คุณคมคาย จงเจริญสุข	๕๐๐
๑๒.	คุณงามตา เด่นตระกูลวงศ์	๓๐๐
๑๓.	คุณยายเง็กเอี๊ยะ แซ่เอี๊ยบ	๑๐๐
๑๔.	คุณจงจิต สังขสุวรรณ์	๒๐๐
๑๕.	คุณจรรยา จงเกษมศรี	๑๐๐
๑๖.	คุณจริยา อติชาตการ	๒๐๐

		บาท
๑๗.	คุณจรี – คุณสายสวาท ศุทธยาลัย	๑,๐๐๐
๑๘.	คุณจัน วรรณโสภา	๑๐๐
๑๙.	คุณจันทร์เพ็ญ ตั้งมั่นอนันตกุล	๑๐๐
๒๐.	คุณจารุณี อัมพรโกศลกิจ	๑,๐๐๐
๒๑.	คุณจำลอง	๔๐
๒๒.	รศ.จิตรพี ชวาลาวัณย์ อุทิศแด่ คุณพี่สุรนันท์ หัทยางค์สินี	๔๐๐
๒๓.	รศ.จิตรพี –ผศ. สมศักดิ์ ชวาลาวัณย์	๔๐๐
๒๔.	ศ.ทญ.จิรพันธ์ พันธ์วุฒิกร	๑,๐๐๐
๒๕.	คุณจิระพันธ์ พิสัยพันธุ์	๑๐๐
๒๖.	คุณจิราพร เปรมโยธิน	๕๐๐
๒๗.	คุณจิรารัตน์ บุญชัย	๒๐๐
๒๘.	คุณจุไรรัตน์ พันธุมโพธิ	๕๐๐
๒๙.	คุณเจ็งฮุย แซ่เอี๊ยว	๒๐๐
๓๐.	คุณฉวี ปิยะทรางกูร	๒๐๐
๓๑.	คุณเฉลียว ฉัตรแก้ว	๕๐๐
๓๒.	คุณชุติมา ธนะปุระ	๓,๐๐๐
๓๓.	คุณชุมศักดิ์ - คุณประณัฐ เตชะเสน	๑,๐๐๐
๓๔.	คุณโชติกา ผุดผาด	๑,๐๐๐

		บาท
๓๕.	คุณญาณิน หุนาปเทศ	๒๐๐
๓๖.	คุณฐิตาภา สิริบุญวินิต	๒๐๐
๓๗.	รศ.ทญ.ณัฏยา – รศ.ทพ.วิชชา อัศววรฤทธิ์	๒,๐๐๐
๓๘.	คุณณัฐ -คุณอรุณวรรณ จันทนนัฎ	๒๐๐
๓๙.	คุณณัฐชนันท์พร ฤกษ์วิสาข์	๑๐๐
๔๐.	คุณณัฐณิชา มานะวนิชย์	๓๐๐
๔๑.	คุณดรุณี โตสมภาค	๓๐๐
๔๒.	คุณดวงใจ และคุณพอล โรแบร์	๑,๐๐๐
๔๓.	คุณทักษิณา รัตนกิจตระกูล	๒๐๐
๔๔.	คุณทัศนีย์ ชลิศราพงษ์	๕๐๐
๔๕.	คุณเทพฤทธิ์ สาธิตการมณี	๑,๐๐๐
๔๖.	คุณธนพล อำนาจเฉลิมกุล, คุณวัชรี โกเกียรติ-รัตนะ และ ด.ช.ศิวัช อำนาจเฉลิมกุล	๕๐๐
๔๗.	คุณธนโรจน์-คุณอุริสรา จิรานุวัฒน์	๕๐๐
๔๘.	คุณธราดล – คุณรจนันท์ วัฒนวานิชย์	๒๐๐
๔๙.	ดร.ธวัชชัย สุธาดารัตน์	๑,๐๐๐
๕๐.	คุณธัญลักษณ์ กนกวลีวงศ์	๑๐๐
๕๑.	คุณธิดา จัตตารีส์	๕๐๐
๕๒.	คุณธีรพล นิยม	๑,๐๐๐

		บาท
๕๓.	คุณนงนุช โชติกเสถียร	๑,๐๐๐
๕๔.	คุณนงลักษณ์ นิลธนธำรงศรี	๑๐๐
๕๕.	คุณนภดล จัตตารีส์	๕๐๐
๕๖.	คุณนฤมล ผดุงวงษ์	๑๐๐
๕๗.	คุณนวลฤดี กฤตยานุกูล	๕๐๐
๕๘.	คุณนันทวัน ศุภจินดา	๑๐๐
๕๙.	คุณนิภา แสงโชติไกร	๒๐๐
๖๐.	อาจารย์นิศา เชนะกุล	๒๐๐
๖๑.	คุณนิศาวรรณ กนกวลีวงศ์	๑๐๐
๖๒.	คุณนิสา เคาวางกูร	๒๐๐
๖๓.	คุณนุช พรหมโยธิน	๑,๕๐๐
๖๔.	คุณนุชดา กฤตยานุกูล	๒๐๐
๖๕.	คุณนุสรา ลีวรรณนภาใส	๒๐๐
๖๖.	คุณบังอรรัตน์ นพรัก	๕๐๐
๖๗.	คุณบุญเกียรติ ประภากรรุจิวงศ์	๑๐๐
๖๘.	คุณบุญรักษ์ นาครัตน์	๕๐๐
๖๙.	คุณบุญเรือง พรมบวช	๕๐
๗๐.	คุณบุญอำนวย รัตนธาดา	๒๐๐
๗๑.	คุณบุปผา นาคประดา	๒๐๐

		บาท
๗๒.	คุณบุษกร สิงคาลวณิช	๒,๐๐๐
๗๓.	คุณปชารัตน์ - คุณถวัลย์วงศ์ ธีระวิทยภิญโญ	๒,๐๐๐
๗๔.	คุณปทุม เหลืองสวัสดิ์	๕๐๐
๗๕.	คุณประจวบ น้ำทิพย์	๑๐๐
๗๖.	คุณประชา บุญญสิริกูล	๕๐๐
๗๗.	คุณประภัสรา กำธรกิติกุล	๕๐๐
๗๘.	รศ.ประภาภัทร นิยม	๕๐๐
๗๙.	คุณประสิทธิศักดิ์ กลิ่นสุนทร	๕๐๐
๘๐.	คุณปรัชญ์นนท์ เต็มฤทธิกุลชัย	๕๐๐
๘๑.	คุณปราโมทย์ – คุณกันทิมา แสงไฟ	๕๐๐
๘๒.	คุณปลิดา หุนาปเทศ	๑๐๐
๘๓.	คุณผดาสิริ, คุณดำรงเผ่า, คุณผลึกพล ตาบทิพย์วรรณ	๑,๐๐๐
๘๔.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม ๑	๑,๐๐๐
๘๕.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม ๒	๓๐๐
๘๖.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม ๓	๑,๐๐๐
๘๗.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม ๔	๑๐๐
๘๘.	พญ.พเยีย ฉันทาดิศัย	๑๐๐

	บาท
๘๙. รศ. ดร.พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ	๓,๐๐๐
๙๐. คุณพรรณศรี สุพัฒน์	๘๐๐
๙๑. คุณพล วงศ์พฤกษ์, คุณสุนีย์ สาสีเสาร์	๒๐๐
๙๒. คุณพสิษฐ์พล เต็มฤทธิกุลชัย	๒๐๐
๙๓. พ.อ.พิทยา – คุณอาภารัตน์ มหาขันธ์ และครอบครัว	๕๐๐
๙๔. คุณพินิจ บรรจงวิทย์	๑,๐๐๐
๙๕. พ.อ.หญิงพินิตา จรูญรัตน์	๑,๐๐๐
๙๖. คุณพิมพ์ประภัทร เต็มฤทธิกุลชัย	๒๐๐
๙๗. คุณพิมพ์ศจี ทิรานนท์	๕๐๐
๙๘. คุณพิมพิมล งั่นบุญศรี	๒๐๐
๙๙. คุณพิสิฐ – คุณศุภรัตน์ บุญสรณาผล	๑,๐๐๐
๑๐๐. คุณพูนศรี นนทการ	๕๐๐
๑๐๑. คุณพูนศรี ศุภวาณิช	๒๐๐
๑๐๒. คุณเพ็ญศรี บุญญรัตน์	๑,๐๐๐
๑๐๓. คุณไพจิตร รัตตะรังสี	๒๐๐
๑๐๔. คุณไพลิน มีเดช	๑,๐๐๐
๑๐๕. คุณภิวัฒน์ อภิวันท์	๕๐
๑๐๖. คุณมณฑนา เผ่าวิริยะ	๑๐๐

		บาท
๑๐๗.	คุณมณทิพย์ อาทรธุระสุข	๒๐๐
๑๐๘.	คุณมณีรัตน์ ภาณุภัค และครอบครัว	๒,๐๐๐
๑๐๙.	คุณมนต์ทิพย์ ศิริกายะ	๑๐๐
๑๑๐.	คุณมยุรี คำประเสริฐ	๓๐๐
๑๑๑.	คุณเมธินี ฉันทาดิศัย	๓๐๐
๑๑๒.	คุณยุพเยาว์ ธูปสุวรรณ	๑๐๐
๑๑๓.	คุณยุพา ส่งศิริ	๒๐๐
๑๑๔.	คุณรวีวรรณ พูนสุข	๕๐๐
๑๑๕.	คุณรัชนี จรุงจิตต์	๒๐๐
๑๑๖.	ผศ.รัตนาภรณ์ เจริญพงศ์	๕๐๐
๑๑๗.	ครอบครัวลาภะสัมปันโน	๕๐๐
๑๑๘.	คุณวงวาด สัตย์เจริญ	๒๐๐
๑๑๙.	คุณวนิดา โฆษิตอริยวงศ์	๕๐๐
๑๒๐.	คุณวนิดา โฆษิตอริยวงศ์, คุณสุปริญ ยิ้มน้อย	๔๐๐
๑๒๑.	คุณวรนุช วณโกสุม	๒,๐๐๐
๑๒๒.	คุณวรนุช สิริบุญวินิต	๒๐๐
๑๒๓.	คุณวรรณารัตน์ เต็มฤทธิกุลชัย	๒๐๐
๑๒๔.	คุณวรรณี อภิวุฒิโสภณ	๒๐๐

		บาท
๑๒๕.	คุณวราณี กฤตยานุกูล	๒๐๐
๑๒๖.	คุณวราณี วงศ์วิเศษ	๕๐๐
๑๒๗.	คุณวัลภา แสงโชติไกร	๒๐๐
๑๒๘.	คุณวิเชียร วรปรีชา	๗๖๐
๑๒๙.	คุณวิสุทธิ์ - คุณจำเนียร บุญสรณาผล	๒,๐๐๐
๑๓๐.	คุณเวียงชัย วัชรนิรันดร์	๕๐๐
๑๓๑.	คุณศักดิ์ ประสาทฤทธา	๕๐๐
๑๓๒.	คุณศักดิ์ชัย ก้อนทองกุล	๑๐๐
๑๓๓.	คุณศิริกาญจน์ เสตเสถียร	๕๐๐
๑๓๔.	คุณศิริกุล สิงห์สินธุ์	๕๐๐
๑๓๕.	คุณศิรินุช โกมุทมาลัย	๒๕๐
๑๓๖.	คุณศิริบูรณ์ สายโกสุม	๕๐๐
๑๓๗.	คุณศิริพร โกมุทมาลัย	๒๕๐
๑๓๘.	คุณศิริวรรณ ฉันทาดิศัย	๓๐๐
๑๓๙.	คุณศิษฎิวัชร์ - คุณสุรีย์ ตาบทิพย์วรรณ	๑,๐๐๐
๑๔๐.	คุณศีลา จายนียโยธิน	๔๐๐
๑๔๑.	คุณศุภเดช แก้วมณี	๑๐๐
๑๔๒.	คุณศุภลักษณ์ โรจน์เกตุ	๓๐๐
๑๔๓.	คุณสดศรี ปริยกุล	๒๐๐

		บาท
๑๔๔.	คุณสมจิตต์ น้ำผึ้ง	๒๐๐
๑๔๕.	คุณสมใจ ศรีชัญญา	๕๐๐
๑๔๖.	คุณสมชัย ภักดี	๒,๐๐๐
๑๔๗.	คุณสมพร ปัญญาธร	๕๐๐
๑๔๘.	คุณสมสวาสดิ์ บุญญภัทโร	๕๐๐
๑๔๙.	คุณสมสุข สว่างฟ้า	๒๐๐
๑๕๐.	รศ.ดร.สันติ - คุณนันทนา ฉันทวิลาสวงศ์ และครอบครัว	๓,๐๐๐
๑๕๑.	คุณสัมพันธ์ ติระวัฒน์	๕๐๐
๑๕๒.	คุณสายจิตต์, คุณเพ็ญศรี ฟองศรีสิน	๒๐๐
๑๕๓.	คุณสิริการย์ อัศวกิจเสถียร	๒๐๐
๑๕๔.	คุณสุจิตรา สุตตเขตต์	๒๐๐
๑๕๕.	คุณสุจินตนา พุกกะเวส	๑,๐๐๐
๑๕๖.	คุณสุณี สิงหะเนติ	๓๐๐
๑๕๗.	คุณสุนทรี สรนันท์	๑๐๐
๑๕๘.	คุณสุภาภรณ์ พรจนกาญ	๕๐๐
๑๕๙.	คุณสุมนา อาชาไนย	๒๐๐
๑๖๐.	คุณสุรศักดิ์ รังสี	๑๐๐
๑๖๑.	คุณสุวรรณา ศิวรักษ์	๕๐๐

		บาท
๑๖๒.	พญ.เสาวภา ช่องดารากุล	๕๐๐
๑๖๓.	คุณแสงนุช รุธิรพงษ์	๒,๐๐๐
๑๖๔.	คุณอนันต์ - คุณทิภาพรรณ นิตยะ	๓,๐๐๐
๑๖๕.	คุณอภิญญา ฐิตินันท์	๕๐๐
๑๖๖.	คุณอภิศักดิ์ –คุณวรางคณา ศรีอมรธรรม	๑,๐๐๐
๑๖๗.	คุณอรรณพ สิรินันทวิทย์	๑,๐๐๐
๑๖๘.	ศ.ดร.อรษา สุตเธียรกุล	๓๐๐
๑๖๙.	ศ.ทญ.อรสา ไวคกุล	๑,๐๐๐
๑๗๐.	คุณอรัญ – คุณราตรี ศรีสมุทร	๒๐๐
๑๗๑.	คุณอรุณ แสงโชติไกร	๒๐๐
๑๗๒.	คุณอรุณวรรณ สพันธุพงษ์	๘๐๐
๑๗๓.	คุณอังคณี – คุณดวงดาว วรทรัพย์ และครอบครัว	๑,๐๐๐
๑๗๔.	คุณอัจฉรา ธรรมเถกิงกิจ	๑,๓๐๐
๑๗๕.	คุณอัญชลี เผดิมชิต	๒๐๐
๑๗๖.	คุณอัญชิษฐา ผ่องใส	๕๐๐
๑๗๗.	คุณอาชว์กรัณย์ เต็มฤทธิกุลชัย	๒๐๐
๑๗๘.	คุณอุดม สุขยานันท์	๑๐๐
๑๗๙.	คุณอุทัย อติชาตการ	๒๐๐

		บาท
๑๘๐.	คุณอุ่น นิลธนธำรงศรี	๒๐๐
๑๘๑.	คุณอุบล จำรูญรัตน์	๓๐๐
๑๘๒.	คุณอุไร เผือกใจแผ้ว	๑๐๐

รวมเงินบริจาคครั้งนี้	๙๙,๑๐๐	บาท
เงินคงเหลือจากการพิมพ์หนังสือ “ศีล ๕ เรื่องน่ารู้”	๑๔,๓๕๐	บาท
รวมเป็นเงินบริจาคพิมพ์หนังสือ	๑๑๓,๔๕๐	บาท
ค่าพิมพ์หนังสือ “ความมักน้อย และความสันโดษ” จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม	๑๕๐,๐๐๐	บาท
กองทุนธรรมนิธิสมทบ	๓๖,๕๕๐	บาท

หมายเหตุ ใคร่ขออภัยหากมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในการพิมพ์รายนามผู้บริจาคบางท่าน

ขออนุโมทนา

กองทุนธรรมนิธิ

เมษายน ๒๕๕๑

ความมักน้อย และความสันโดษ